

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

A szerkesztésért felelős: Kornfeld Gyula.

Megjelenik **minden hó 1-én.** — Kiadja az „**Orsz. Izr. Tanító-egyesület.**“ — Előfizetési ár nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak **Győri Adolf** egyesületi pénztároshoz, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. Szerkesztőségi iroda: VII., Sip-utca 12. szám.

Tartalom: A Földes-féle népoktatási törvénytervezet. — A mannheimi iskolarendszer a gyermekvédelem szolgálatában. Irta *Csukási Ilona.* — Kísérleti pedagógia és didaktika. Irta *Dőri S. Zsigmond.* — A közönséges és tízedes törték tanítása. Irta *Toch Zsigmond.* — Kisebb közlemények. Irta *Rózsa Ede.* — Egyesületi élet. — Nekrológ *Hahn Adolf.* Irta *Kohn Vilmos.* — Könyvismertetések. — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek. — Hirdetések.

A Földes-féle népoktatási törvénytervezet.

A magyarországi tanítóság két ízben foglalkozott behatóan a még érvényben levő, ma már 37 esztendősen népoktatási törvényünk hibáival, hiányaival és elavult rendelkezéseivel. Az V. de még inkább a VI. egyetemes gyűlés alaposan megvitatta a tanítóság ebbeli kívánalmait. A múlt év nyarán megtartott VI. egyetemes gyűlés azon kiábrándító hatás alatt állott, melyet a Berzeviczy-féle népoktatási törvényjavaslat a tanítóság egyetemére gyakorolt. E törvényjavaslat szűkkeblűségével, fél intézkedéseivel szemben az egyetemes gyűlés imponáló egyértelműséggel határozatba foglalta a tanítóság kívánságait, melyek nélkül igazi nemzeti nevelés, rendezett iskolaszervezet és tetterős, megelégedett tanítói kar nem létesülhet. E határozatokat annak idejében lapunkban is ismertettük és méltattuk.

A Magyar Tanítók Országos Bizottsága a VI. egyetemes gyűlés megbízásából e nyáron tartott nagygyűlésén ismételtén foglalkozott e határozatokkal, melyeknek alapján *Földes Géza*, a „Nemzeti iskola“ felelős szerkesztője törvénytervezetet alkotott. Ezt a Földes-féle népoktatási törvénytervezetet az Országos Bizottság megvitatta és — esekély módosítással — el is fogadta.

E törvénytervezet, mely alapos tanulmány alapján készült és valóságos államférfiu bölcsességgel egyezteteti össze a tanítóság összeségének jogosult kívánságait az állam jól felfogott érdekeivel, megérdemelné, hogy az összes tanügyi lapok behatóan foglalkozzanak vele, de rászolgált arra is, hogy a napisajtó tárgyilagosan és alaposan méltassa előnyeit a Berzeviczy-féle javaslattal szemben. Csakis a politikai helyzet és annak izgató változatai, melyek aktuálitásukkal teljesen lefoglalják a társadalmat és a hivatalos világot, gátolhatták meg a sajtót abban, hogy e kötelességének ez ideig eleget tegyen, de meg vagyunk győződve, hogy a viszonyok változásával, mihelyest a parlament törvényalkotási munkásságát ismét megkezdi, e törvénytervezet úgy az országgyűlést, mint a közvéleményt nagyon is foglalkoztatni fogja.

Olvasóink előtt, kik a VI. egyetemes gyűlés határozatait jól ismerik, felmentve vagyunk ama kötelesség alól, hogy a törvénytervezetet behatóan és részletesen ismertessük. Elég, ha azt jegyezzük meg, hogy *Földes Géza* ügyes kézzel, böles körültekintéssel 170 paragrafusba szedte a magyar tanító-ság kívánságait, az V. és VI. egyetemes gyűlés határozatait. Törvénytervezete jóváteszi mindazt, amit a Berzeviczy-féle javaslatban kifogásolt a tanító-ság. Határozott vonásokban megalakítja a jövőendő népiskola szervezetét, biztosítja a magyar nyelv feltétlen uralmát, megállapítja méltányos alapon az iskolafentartó jogait és kötelességeit, egyetemi tanulmány alapján szervezi a tanítóképzést, s a XI. rangosztályba való sorozás által, az ismert fokozatos emelkedéssel, állapítja meg a tanítói fizetést; a fegyelmi jog gyakorlását pedig részletes pontossággal a célszerűség és jogosság alapján szervezi.

E rövid jellemzéssel azonban távolról sem meritettük ki a törvénytervezet nagybecsü előnyeit, melyek szerkesztője igazi rátermettségeről tanuskodnak.

A tervezet helyes tapintattal figyelembe veszi a felekezetek iskolaállítási jogát is és e részben is kielégítette ama jogos várakozásainkat, melyeket egyesületünk az Országos Bizottsághoz annak idején benyújtott felterjesztésébe foglalt.

Ha itt e szempontot mégis felemlítjük, tesszük azt azért, mert két hibára akarunk rámutatni, melyeknek korrekturáját egyesületünk az Országos Bizottságtól annak idejében kérelmezni fogja.

A törvénytervezet 33. §-a így szól: „A népiskolában tekintet nélkül az iskolafentartó vagyoni állapotára a tanítás teljesen ingyenes és a tanításért tanítási díjat senki sem fizet. E rendelkezés általános szempontból véve, elvileg igen helyes, de felekezetünk vagyoni helyzetének szempontjából nagy csapás volna. Az izr. felekezeti iskolák majdnem mindannyian anyagi alap nélkül létesültek. Fentartásuk a hitközséget, illetve annak adófizető polgárait terheli, amely terhet csak a tandíj révén befolyó jövedelem teszi némileg elviselhetővé. Ha most e jövedelem egészen elesik, úgy hitközségeinkre elviselhetetlen teher szakad és majdnem kivétel nélkül abba a szomorú helyzetbe jutnak, hogy a törvénytervezet szerint az orsz. tanítói nyugdíjintézethez beszolgáltatandó tanítói fizetéseket fedezni nem tudják, avagy csak egyéb intézményeik rovására. Minthogy pedig a hitközségi tagoknak úgyis magas egyházi adóját felemelni legtöbb helyen alig lehet már, felekezeti iskoláink létalapja a mostaninál is bizonytalanabbá válna. E súlyos bajon a törvénytervezet keretében segíteni kell és segíteni lehet.

De meg kell változtatni a tervezet 25. §-át is, mely így szól: „Zugiskola az olyan vallásiskola is, mely a rendes felekezeti iskolán kívül *csak* vallás-tanítással foglalkozik.“ Olvasóinknak nem kell magyaráznunk, mily igazságtalanságot involvál ez a paragrafus, és mily veszélyt rejt magában felekezetünk és vallásoktatásunk szempontjából, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a törvénytervezet 13. §-a szerint a heti órák legmagasabb száma — a hittani 2 órát is beleszámítva — 26. Így lehetetlen volna akár a rendes óraszám keretében, akár héber iskola vagy talmud-tórák szervezése által az intenzív vallás-oktatásról gondoskodni. A tisztán vallástanítással foglalkozó tanfolyamokat zugiskoláknak minősíteni, illetve azokat egészen eltüntetni, oly rendelkezés, mely

első sorban felekezetiünket sújtaná és mely jogtalan volna és nagyfokú vallási türelmetlenségre vallana. Jogos a Berzeviczy-féle javaslatnak az ilyen tanfolyamokra vonatkozó mindama kikötése, mely a közegészségügyi szempontra, a tanító magyar honosságára, a tanítási idő *méltányos* megszorítására vonatkozik, jogos volna egyúttal az a precíz rendelkezés is, hogy iskolaköteles korban levő gyermeket ily tanfolyamra felvenni csak az esetben lehet, ha nyilvános iskolába is jár, de a tisztán kiegészítő vallásoktatást nyújtó ilyen tanfolyamok megszüntetése jogtalanság. Nem is hihetjük, hogy ez akár a tervezet szerkesztőjének, akár az Országos Bizottságnak intenciója lett volna.

E két hibát akartuk itt szóvá tenni, mert mindkettő felekezeti tanügyünkre nézve nagy veszedelmet rejt magában. Egyesületünk vezetősége majd kellő időben és módon előterjesztéssel is fog élni e két dologban és meg vagyunk győződve, hogy az Országos Bizottság a törvénytervezetet, melyet kitünősége folytán minden illetékes tényező figyelembe kénytelen lesz venni, ily értelemben fogja megváltoztatni.

A mannheimi iskolarendszer a gyermekvédelem szolgálatában.

Bevezetés.

„Szeresd a gyermeket! A gyermek tiszta, szent, Ártatlan angyal a föld porába' lent.“

Álomképek gyanánt vonulnak el lelkem előtt nyári benyomásaim.

Látok egy istenáldott gyönyörű országot; kert, virág, napsugár mindenütt, amerre a szem ellát.

Telve minden zúg a nagy lelkek megbecsülésével, kultuszával.

Itt egy város a „Meistersänger“-ek dicsőségét hirdeti, közepén a suszterkötényes poeta, Hans Sachs szobrával.

Amott a két lángelme, Goethe s Schiller örök dicsőségét zengi erdő, mező, berek. Egy asztal, hol „Wallenstein“-jét írta meg a nagy költő; majd ósdi, kisdud kápolna temető közepén, a Schiller-pár domborművé mellképével, Wenigenjenában, hol örök hűséget esküdött Schiller szíve választottjának. Öreg betűs könyv az esemény bejegyzésével.

Egy másik városban nyomasztóan szegényes kis hajlék, szűk, rozoga ágy, hol a nagy Schiller lelkét kilehelte.

Közel ide szerencsésebb barátjának, Goethenek Carl Augusttól ajándékozott tágas háza műkincscivel, híres ásványgyűjteményével.

„Erlkönig“ szobra emelkedik azon a helyen, hol a néphit szerint fiával a karján rohant a végzetteljes éjszakán sötét kétségbeesésében az apa.

Egy darab irodalomtörténet tárul elénk lépten-nyomon.

Majd Luther Márton tiszteletet parancsoló komoly alakja jelenik meg előttünk.

A Wartburg, festői kilátással a Venus-hegyre, szinte halljuk „Tannhäuser“-t; a Luther-szoba György lovag asztalával, melyet a hívők már körülfaragtak csupa kegyeletből; itt fordította a bibliát.

A kastély másik részén a „Sängerlaube“ a szerelmi lantosok harcának színhelye; az ideális szerelem diadala az érzéki fölött, Wolfram von Eschenbach győzedelmes alakja.

Majd a kikötő városok, Bréma, Hamburg, az árboe-erdők, a haragos, morajló tenger, a népmozaik, a bábeli nyelvzavar.

Itt már nem poetalelkeknek hódol a világ, itt az erő s a törhetetlen akarat típusának, Bismarcknak kultuszával van telve a levegő.

Egy-egy Hohenzollern lovas szobra, győzedelmes csaták diadalmi jelvénye veri föl az embert tünődéséből.

Az álmoképek sorozatából kiemelkedik egy nép, melynek köztisztessége mesébe illőnek tűnik előttünk. Nem lopja el senki a kapualjban elhelyezett s őrizet nélkül hagyott ruhatárból a ruhadarabokat.

Nem utazik ingyen a villamoson senki, holott tehetné, mert nincs a kisebb városok villamosain jegyadó kalauz és ellenőrzés, mindenki beledobja tiz Pfennigjét a koesi belsejében elhelyezett ládafiába.

Egyik jónevű iskolamesterüktől tudakozódtam, hogyan nevelik bele a népbe ezt a nagy tisztességérzést, de ez csak vonogatta a vállát s nem tudott felvilágosítást adni.

Mély impressiót kelt az idegenben a Saale partján épült bájos kis Jena, méltán nevezik egyik romantikus szép részét paradicsomnak.

Már több mint 100 évvel ezelőtt, Schiller, mint a jenai egyetem ünnepeit történet-professora, a következőket írta róla:

„Kein Ort in Deutschland würde mir das sein, was Jena und seine Nachbarschaft mir ist, denn ich bin überzeugt, dass man nirgends eine so wahre und vernünftige Freiheit genießt und in einem so kleinen Umfange so viel vorzügliche Menschen findet.“ S ez mai napig is így van.

Goethe is szinte rajongással emlékezik meg erről a bájos kis helyről.

„In Jena war ich immer ein glücklicher Mensch, weil ich keinem Raume so viel produktive Momente verdankte.“

Jena híre nőttön-nő. Minden nyáron több s több, messzeföldről jött idegen keresi fel szünidei tanfolyamát. Az idei kurzuson, melyen magam is részt vettem, vagy 500-an voltunk.

Amerikaiak, japánok, Európa számos nemzetének fiai vándorolnak ide tudományszomjuk kielégítésére.

A kurzus hallgatói között nincs antipathia, politikai villongás, legfeljebb néhány, a magyarok zsírján hizott zöldszász tagadja le, hogy hazája Magyarország. Fülünk hallatára mondják be, hogy Kronstadtból, Siebenbürgenből valók. A világért sem énekelték velünk a Hymnust.

Itt még az orosz s japán is barátkozik.

A magyarokat nagyon kedvelik, nemzeti törekvéseink iránt melegen érdeklődnek. A magyar dal szívükhöz szól, „Csinom Palkó“-nkat nagyon megszerették, tartalma iránt érdeklődtek.

Nyelvünket azonban nem ismerik fel, gyakran kérdezték, hogy oroszul beszélünk-e. Csupán a finnek ismerik az idegenek közül.

Egy kirándulásunk alkalmával egy finn tanítónő, Suomi kisasszony közeledett nagy örömmel s szeretettel felénk, a magyar szó ütötte meg fülét; bemutatkozott, holdog volt, hogy a finnek rokonaival, a magyarokkal messzeföldön összetalálkozott. Nála láttam egy ízben egy svéd ujságot, rámutatott egy több hasábra terjedő cikkekre, mely ami politikai viszonyainkkal foglalkozik.

Internacionalis környezetünkben feltűnően lehangoltak voltak az oroszok, nem lehetett rávenni őket, hogy az idegenek tiszteletére rendezett estén valamit énekeljenek. Még nemzeti himnuszukat sem dalolták el, okul adván, hogy ilyen szomorú politikai viszonyok mellett nincs kedvük énekelni.

Munkaerejük, ambíciójuk, szorgalmuk nagy.

Nyelvérzékük fejlett, németül feltűnő gyorsan megtanulnak.

Az egyik kiegészítő iskolában láttunk egy 7 éves orosz fiúcskát, ki 3 hónap alatt megtanult folyékonyan németül beszélni.

A szünidei kurzusról valamennyien elégedetten távoztunk; magas szín-

vonalon álló, sokoldalú érdeklődést kielégítő, gondosan előkészített intézménynek bizonyult.

33 ismeretág, 28 előadó professzorral szerepelt a programmon, kik közül *Rein, Zimmer, Sickinger* s *Lehmensickel* szemben kötelességet vélek teljesíteni, midőn e helyen irántunk, a magyarok iránt tanúsított rendkívüli figyelmükért s jóindulatukért, ha nem is a magyar tanítóság nevében, de szellemében köszönetet mondok.

Az előadások nagyrészt diszkussióval egybekötöttek s itt figyelemreméltó az a rendkívül finom, diszkrét tónus, mely a vitákon észlelhető; egymás meggyőződésének tiszteletben tartása sérthetetlen törvény itt.

Sok szép nemes eszme hangzott el az előadók körében, melyek közül legyen szabad az egyik előadónak, Dr. Andreas Sickinger mannheimi iskolai-ügyi tanácsosnak ideáját s annak gyakorlati megvalósítását, a mannheimi iskolaszervezetet megismertetnem.

A mannheimi iskolarendszer.

Ez iskolaszervezet nemzetközi érdeklődésre tarthat számot mélységes emberszeretettől áthatott tendenciájánál fogva.

Kiindulási pontja, hogy az ugyanegykorú gyermekek rajtuk kívül fekvő okoknál fogva testileg, szellemileg nagyon különböznek. Agyuk, egész idegrendszerük befogadási képessége, munkaereje, csak olyan különböző, mint gyomruké. Szellemi táplálékukat tehát hozzá kell mérnünk szellemi munkaképességükhöz, mint ahogy hozzámérjük az anyagi táplálékot a gyomor emésztési erejéhez. Ez a legtermészetesebb eljárás.

Nem lehet tehát valamennyi egykorú tanulót egy bizonyos sablon szerint ugyanazon tantervvel ellátni, oly tantervvel, melyet hozzámértünk egy egyéniség nélküli átlagember munkaképességéhez azon humánus szándékkal természetesen, hogy egyöntetű tanítással s neveléssel minden népiskolai tanulót egyenlő jogban részesítsünk. A népiskola feladata igenis az egyenlőség magasztos elvének diadalra juttatása, de azt nem az uniformizálással éri el, hanem akkor, ha minden egyes tanulót munkaképességének megfelelő gondozásban részesíti, s módot nyújt mindenkinek, hogy iskolakötelezettsége alatt elsajátíthassa azon legfontosabb ismereteket, melyekre az életben a kenyérért folytatott ádáz küzdelemben okvetetlenül szüksége van.

Nyujtson tehát a népiskola egy kerek egészét tevő ismeretkört: minimális népműveltséget a nép legegyszerűbb fia számára is.

A népiskolát úgy kell szervezni, hogy a testileg, lelkileg gyengébb, tehát az erősektől elmaradó, de azért nem határozottan gyengétehetségű gyermek, ki a társadalom különös védelmére szorul, szintén meg tudja szerezni az élet ösvényén nélkülözhetetlen útravalóját.

Ez a mannheimi iskolaszervezet alapjául szolgáló *második nemes gondolat*.

Tegyük lehetővé a népiskolák körültekintő szervezése által, hogy abban az esetben is, ha valamely tanuló rajta kívül fekvő okoknál fogva, pl. betegség folytán nem járhatja végig valamely osztályt, vagy osztályismétlésre lenne utasítandó, befejezett műveltséghez jusson; ne hiányozzék ismereteinek tárházából semmi praktikus ismeret.

Világos, hogy itt nemcsak egyéni érdek forog kockán, ennek nagyfontosságú szociális s nemzeti jelentősége is van.

Amely nemzet egyénci életrevalók, ott az egész nemzet is az s bátran fölveheti a harcot a nemzetek versenyében.

Az anyatermesztet is esküdt ellensége minden sablonnak. Kövessük ujjmutatását.

A tehetséget, munkaerőt mennyiség és minőség szerint igen különféle-képen osztogatja.

Még sohasem létezett két testileg, lelkiileg egyenlő ember, mint ahogy nem létezik két teljesen egyenlő falevél.

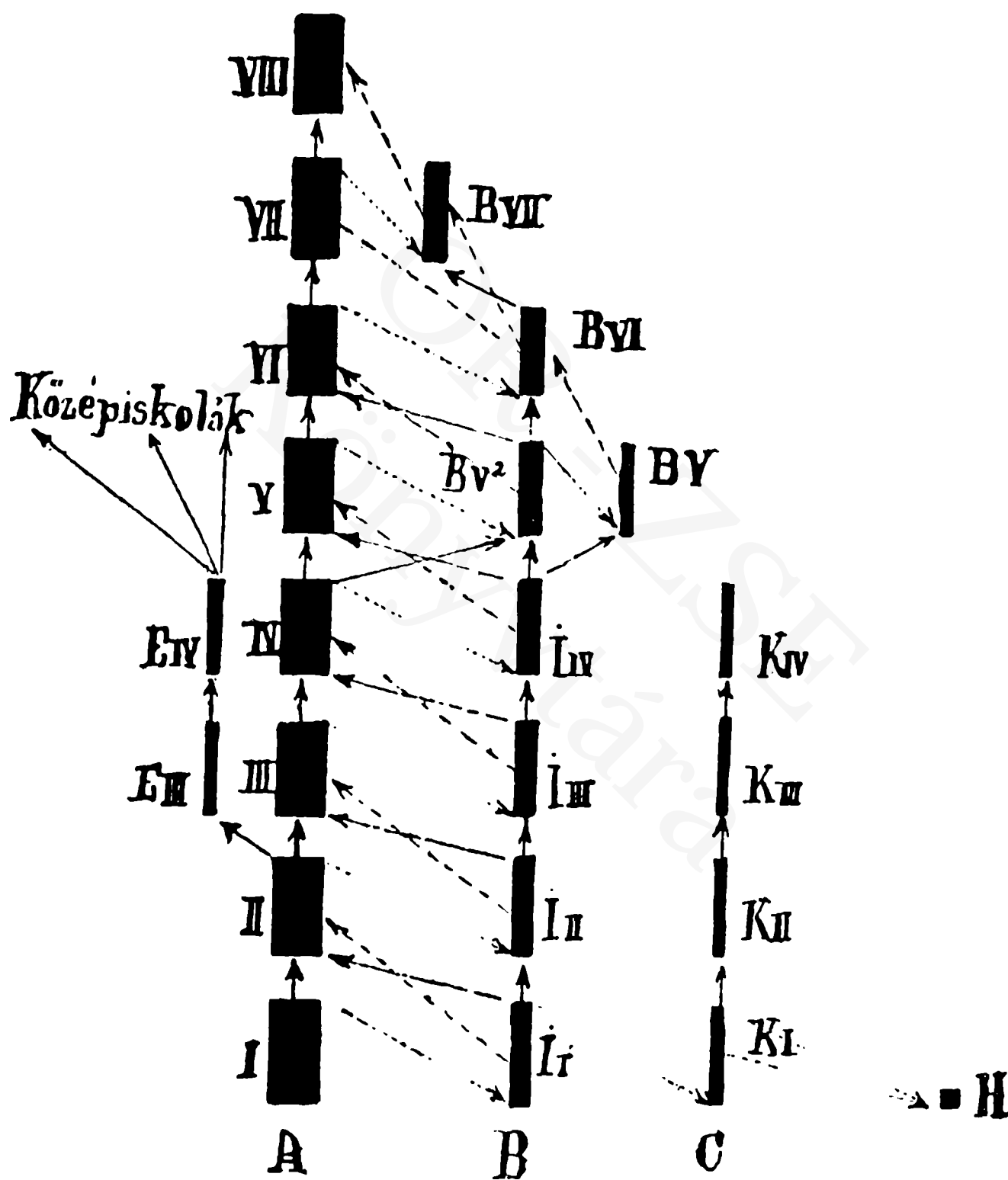
Ezen természetes tényállás figyelembevételével keletkezett a mannheimi iskolaszervezet, mely munkaképesség szerint négy csoportra osztja az egykorú gyermekcsereget.

Nevezetesen megkülönböztet

1. könnyen tanuló gyermeket nagy munkaképességgel;
2. gyengébben haladó növendéket csekélyebb munkaerővel;
3. gyengetehetségű, de még tanítható gyermeket;
4. végül hülyéket, kik nem taníthatók, hanem gondozásra szorulnak s külön idióta-intézetekben nyernék elhelyezést.

Népiskola-rendszerükben tehát az erős, gyengébb s gyenge tehetségű gyermek külön-külön gondozásban részesül.

Bemutatom 8 osztályos népiskola-szervezetük ábráját

<p>A. Főosztályrendszer
(8, esetleg 7 oszt.)</p> <p>B. Előmozdító osztályrendszer
(6, esetleg 5 oszt.)</p> <p>C. Kisegítő osztályrendszer
(4 osztályu)</p> | <p>{ E = Előkészítő osztályok
B VII = Befejező osztály</p> <p>{ I = Ismétlő osztályok
B = Befejező osztályok</p> <p>{ K = Kisegítő osztály</p> | <p>} Előmozdító osztályok</p> |
|---|--|-------------------------------|

- ←———— = A rendszeren haladók útját jelzi.
 ←----- = Az évközben megerősödött tanulókat.
 ←———— = Az ismétlőket.
 H = Hülyeintézet.

Népiskolai tankötelezettségük (8 oszt.) 8 évre terjed, tandíj-nincs.

A. csoport az erős tanulók osztályrendszerét ábrázolja, nevezzük főosztályrendszernek. (Hauptklassensystem.)

B. csoport a gyengébb tanulók osztályrendszere, nevezhetnők előmozdító osztályrendszernek, mivel célja a tanuló munkaképességének megfelelő tanítással való előmozdítása. (Förder, o. Sonderklassensystem.)

C. csoport a gyengétehetségűek osztályrendszerét ábrázolja.

A rajz világosan föltünteti az egész iskolaszervezetet.

A fő- s kisegítő osztályrendszer hasonló a miénkhez, de közbül van az előmozdító osztályszervezet (**B**), csupán ez szorúl bővebb ismertetésre. Kétféle osztályokból áll, nevezetesen: a négy alsót *ismétlő* osztályoknak (**I** I., II., III., IV.); a felsőbbeket (**B** V¹, V², **B** VI., **B** VII.) különleges céljuknak megfelelőleg *befejező* osztályoknak nevezik.

Midőn az I. osztály tanulói beiratkoznak, valamennyi az I. főosztályba (**AI**.) kerül.

A tanulók csoportokba osztása, besorozása az I. tanév végével történik, midőn gondos megfigyelés után már minden kétségen kívül áll, hogy milyen testi erő s szellemi munkaképesség felett rendelkeznek a tanulók s szellemi előrehaladásuk milyen feltételek között várható leginkább.

Az előmozdító osztályba való utalás nem rideg paragrafusok alapján történik, hanem a gyermekek egyéni physiologiai, psychologiai s pathologiai megnyilatkozásai szerint. A bíráló-bizottság az osztálytanító, igazgató s iskolaorvosból alakul.

Természetes, hogy a normalisan haladó gyermekkel nincs dolga a bizottságnak.

Az erős tanulók beosztatnak az **A** II. osztályba s ha folytonos haladást mutatnak, végig járják az **A** csoport osztályait s ha középiskolába készülnek, akkor a III. s IV. osztályokban külön választatnak a többi erős tanulóktól s előkészítettnek a középiskolai studiumra. (**E** III., IV.; előkészítő osztályok.)

Azon tanulók, kik gyengén tanultak az I. osztályban, nem ütik meg az erősebbek mértékét, ismétlik az I. osztályt, de a nekik megfelelőbb, előmozdító osztályszervezetben, **B** I-ben; hol redukált tananyaggal könnyítenek a csekélyebb munkaképességű gyermek terhén. A határozottan gyengétehetségűek mennek a **C** I. osztályba.

Ha azonban azt veszik észre, hogy a **B** I. osztályba sorozott gyermek a tanév folyamán szépen előrehalad, még évközben áthelyezik az **A** II. osztályba, ugyanez történik a megfelelő tanulókkal az év végén is. Viszont a főosztályszervezet gyöngé tanulóit évközben, vagy év végén átteszik a **B** csoportba. (Lásd a rajzon az utat jelző vonalakat.)

Amint látjuk tehát itt nem lehet egész életre szóló megbélyegzésről szó, mivel itt folytonos összeköttetésben állnak az osztályszervezetek s csupán a gyermek kimélése jön tekintetbe.

Az előmozdító osztályszervezet tanulói egy-két évvel a főosztályrendszerbe járó társaik mögött vannak s azon hátrány hárulna rájuk, hogy iskolaköteles korukat betöltenék, még mielőtt végigjárhatták volna valamennyi osztályt s esouka ismeretekkel lépnének ki az életbe, mint ahogy az, sajnos, nálunk a tanulók nagy százalékánál így is van. Annak a meggátlására szolgálnak a **B** csoport befejező osztályai, melyeknek azon nagyfontosságú feladat jutott, hogy 1, 2, 3 évvel tanulmányaik befejezése előtt álló tanulóknak kombinált tanterv alapján az **V** - **VIII.** osztály kerekded ismeretkörét nyújtják. (**B** V¹, V², **B** VI., **B** VII.)

A **B** V¹ osztályba soroztatnak azon tanulók, kik tankötelezettségük utolsó évében vannak s itt befejezett ismeretkörhöz jutnak. Azok, kik még két, vagy három évig tanulnak a **B** V² s VI.-ba, innen a **B** VII.-be mennek.

Az előmozdító osztályszervezet tehát olyan normális gyermekek számára

való, kik valamely oknál fogva társaiktól visszamaradnak különös elnézésre vagy kiméletre szorulnak. Lehet ennek oka betegség, testi s szellemi gyengeség, mint valamely régebbi betegség maradványa, iskolán kívüli munkákkal való túlterhelés a szegényebb néposztály gyermekeinél, amint ezt nap-nap után tapasztalhatjuk. Hányszor alszik el a reggeli órákban egy-egy gyermek a tanítási idő alatt éppen akkor, mikor a többi még a legfrissebb az éjszakai nyugalom után s ha kissé kutatunk, megtudjuk, hogy szegény a hajnali órákban, mikor boldogabb társai még nyugodtan szenderegnek, már fönnjár, hogy anyjával a nyomdába mehessen s még 8 óra előtt segíthessen újságot kihordani. A nagyvárosi élet forgatagában sok szomorú példát találhatunk ilyen gyermekkel kiméletesen kell bánnunk, ha nem is tud oly éberrel figyelni, mint a többi s erősen kihasznált munkaerejét lehetőleg kimélnünk kell.

Az előmozdító osztályrendszer segítségével módot nyújtunk, hogy még a leggyengébb is kiviszi magával az életbe az iskolai nevelés legértékesebbjeit: a *munkaképességet* s a *munkaszeretetet*.

Ezen osztályok tanterve ugyanis minőség tekintetében megegyezik a főosztályokéval, de az anyag mennyiségére nézve különbözik, amennyiben redukált. Csupán a leglényegesebbet öleli föl, hogy a gyengébbeknek megfelelő tananyagbeosztást s tanítási menetet lehessen alkalmazni s így a tanulók önbizalma az eredményesen végzett munka folytán visszatér, kedélyük derült, minthogy nem kívánnak tőlük erejüket túlhaladó munkát.

Önkéntelenül fülembé eseng a költőnek intő szózata:

Szeresd a gyermeket!
Ne legyen bús, komoly,
Szeméneik tkréből
Játsszék örök mosoly.

Legyen mint a tavasz,
Vidám tekintetű,
Kis ajka zendüljön,
Mint égi csöngetyű!“

Minthogy a befejező osztályok célja, hogy a népiskolából a VIII. osztály befejezése előtt távozó tanulók kerekded műveltségben részesüljenek, tanterve ezen célnak megfelelő, vagyis magában foglalja az V— VIII. osztály tanítási anyagát.

Az előmozdító osztályokban nagyon szép eredményt érnek el, amit főként a csoporttanításnak köszönhetnek.

Nevezetesen minden osztályt egy erősebb (*a*) s egy gyengébb (*b*) csoportra osztanak s a rendes, együttes órákon kívül *a*) s *b*) csoport külön-külön is részesül oktatásban anyanyelvből s számtanból a gyermekek s a tanító számára kiszabott heti óraszámom belül természetesen.

Bemutatok 2 órarendet a csoporttanítás föltüntetésével. (L. a 353. és 354. old.) A II. előmozdító osztályban figyelemreméltó, hogy a tanító óraszám 28, a gyermekeké pedig 21 $\frac{1}{2}$.

A főosztályok létszáma 46—47 az előmozdító osztályoké 30—35; s a kisegítő osztályoké 20.

Németország iskoláinak egyharmadrészében fiúk és leányok együttes nevelése divik; ez Mannheimban a két alsó előmozdító s a kisegítő osztályokban is így van.

A tanerők elhelyezésénél főelv, hogy a legkiválóbb s a leggyakorlottabb tanerők a *B*) csoport osztályaiba helyeztetnek, hol a fölvezető rendszer nyer alkalmazást. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy a különböző csoportok tan-

személyzete bizonyos idő múlva át ne helyeztethetnék; szoros válaszfal nincs közöttük.

Általában az a nézet uralkodik, hogy aki megfelel a gyöngébbek csoportjánál, az alkalmas az erősebbek tanítására is.

II. előmozdító osztály órarendje.

Órák	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütört.	Péntek	Szombat
8-9	a Számtan Német	Számtan Német	Német	a Számtan Német	Számtan Német	Német
9-10	a+b { Hit- tan	a+b { Számt. Német	a+b { Hit- tan	a+b { Német	a+b { Hit- tan	a+b { Számt. Német
10-11	a+b { Német	b Számtan Német	a+b { Számt. Német	b Számtan Német	a+b { Számt. Német	a+b { Német
11-12	—	—	b Német	—	—	b Német
2-3	a+b { Német	a+b { Német Ének	—	a+b { Német	a+b { Német Ének	—
3-4	a+b Német b Német	b Számtan Német	—	b Számtan Német	a+b Német Német	—
4-5	—	—	—	—	—	—

Áttekintés :

		Csoportosítás			Óraszám	
		a	b	a+b		
Hittan	3 óra	Hittan	—	3 óra	Tanítóé :	
Ném. ny.	} 13½	Német ny.	} 4½	4½	9	6½ + 6½ + 15 = 28
Besz. ért. gy.		Besz. ért. gy.				
Helyesírás		Helyesírás				
Számtan	4	Számtan	2	2	2	Gyermekeké :
Ének	— 1 „	Ének	—	—	1 „	6½ + 15 = 21½
Összesen	21½ óra	Összesen	6½	6½	15 óra	

**

Az V. befejező osztály órarendje.

Órák	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütört.	Péntek	Szombat
8-9	$\left. \begin{array}{l} \text{Szám-} \\ \text{t.} \\ \text{Földr.} \end{array} \right\} a+b$	$\left. \begin{array}{l} \text{Szám-} \\ \text{tan} \end{array} \right\} a+b$	$\left. \begin{array}{l} \text{Német} \end{array} \right\} a+b$	$\left. \begin{array}{l} \text{Szám-} \\ \text{t.} \\ \text{Földr.} \end{array} \right\} a+b$	$\left. \begin{array}{l} \text{Szám-} \\ \text{tan} \end{array} \right\} a+b$	Szám- tan
9-10	Német	Hittan	Földrajz Történel	Hittan	Földrajz Történel	Hittan
10-11	Rajz	Német	Német	Német	Német	Német
11-12	Rajz	Német	Torna	Természetr rajz Ének	Német	Természet- tan
2-3	Földrajz Történel	Kézi- munka	—	Kézi- munka	Német	—
3-4	Természetr rajz Ének	Kézi- munka	—	Kézi- munka	Torna	—
4-5	$b \frac{1}{2}$ -ig Német	—	—	—	—	—

Szám-
tanból s németből külön csoporttanítás.

Áttekintés :

Szám- tan	3 óra	Áthozat	22 óra
Német ny.) Helyesírás)	10	Természetr rajz)	2
Szám- tan)	4	Természettan)	1
Földrajz)	2	Torna	2
Rajz	2	Női kézimunka	4 „
Földr. történel	3 „	Összesen	31 óra
Átvitel	22 óra		

(Folyt. köv.)

Csukási Ilona.

Kísérleti pedagógia és didaktika.

(Folytatás és vége.)

Kifogásolták e tudományágaknak elnevezését s hibáztatták, hogy egy tudomány a módszereiről neveztesse el. Ez érv cáfolatára arra kell utalnunk, hogy ilyen elnevezések a természettudományok körében is előfordulnak; nem beszélünk-e kísérleti és elméleti fizikáról, vagy kísérleti é. elméleti kémiá-

ról? Való azonban az is, hogy tényleg a módszer állapítja meg a tudomány jellegét és épen a kísérleti módszernek köszönhetik az összes természet-tudományok és szellemi ismeretek fellendülésüket. Ez az elnevezés azonban nemesak *pozitív* jelentőségével igazolja magát a pedagógiában, mert a kísérletnek és a statisztikának a pedagógiára való alkalmazása e tudománynak nagy lendületet adott; hanem annak bizonyos *negatív* tendenciája is van, mert tagadását jelzi az eddigi módszereknek, melyek szubjektív nézeteken, tekintélyek kijelentésein alapszanak.

Mint már említettem, sokan azért nem hajlandók a kísérleti pedagógiát önálló diszciplinának tartani, mert a pedagógiai kísérlet összes módszerei és segédeszközei kimutathatóan az experimentális pszichológiából kölcsönöztek ki. Evvel szemben hangsúlyoznunk kell, hogy amint a pedagógia önálló tudomány, úgy a pedagógiai kísérleteknek is teljesen sajátos karakterük van, melyek nagyon sok tekintetben elütnek a pszichológiai kísérletektől. Röviddel ezelőtt élénk vita fejlődött ki Amerikában azon kérdés felett, hogy vajjon mit várhat a pedagógia a *physiologiai* pszichológiától. *James William*,*) a legtekintélyesebb amerikai pszichologus, tagadó értelemben nyilatkozott e kérdésről, ami nagy feltűnést kellett a pszichologusok körében. James William felfogása kissé túlzott ugyan, mert a pszichológiai vizsgálatoknak eddig is nagy jelentőségük volt a pedagógiai kérdések tisztázásánál és elintézésénél, mindez azonban nem mondja még azt, hogy tisztán pszichológiai vizsgálatok teljesen elegendők volnának pedagógiai problémák megoldására. A *physiologiai* pszichologia csak haladjon a maga útjain, a pedagógus pedig kísérje figyelemmel az e téren felmerülő új jelenségeket és aknázzon ki a maga számára a pszichológiában elért eredményekből annyit, amennyit éppen szükségesnek tart. Függetlenül a pszichológiai kísérletektől azonban kövesse csak a maga útjait a kísérleti pedagógia és didaktika.

Még néhány pontot akarunk kiemelni, amelyek kétséget kizáróan igazolják a pedagógiai kísérlet önállóságát és eredetiségét. Nem vihetjük át szőröstől-bőröstől valamely tudomány módszereit egy másikra, mert az új tárgy, a megváltozott szempontok a módszerek lényeges változását és számos új segédeszközt és eljárási módot követelnek, melyek az illető tárgy természetének és a megváltozott feladatnak megfelelnek. A pedagógia másrésztől egész sereg olyan problémával is foglalkozik, amelyek csak a nevelés feladatából és a nevelés folyamán felmerülő nehézségekből fejlődnek. Vegyük például annak a kérdésnek a vizsgálatát, amelyre *Mayer* kísérletei adnak felvilágosítást, hogy vajjon az iskolai, vagy házi munka mellett érünk-e el nagyobb eredményeket. Erre és hasonló kérdésekre a kísérleti pszichologia nem tud választ adni. Ilyen problémák vizsgálata és megoldása természetszerűen egészen sajátos módszereket igényel, amikor a kísérleti pszichologia eserből hagy bennünket és amikor az egyes kísérletezők találékonysága és pedagógiai tapintata játszik fontos szerepet. A mind nagyobb számban fellépő *szociálpedagógiai problémák* is oly messzemenő *statisztika alkalmazását* igénylik, aminőre a kísérleti pszichológiában egyáltalán semmi szükség sincsen.

Ha gondosan megfigyeljük a dolgot, azonnal észrevehetjük, hogy a pedagógiai kísérletnek általános tendenciája is egészen más irányú, mint a pszichológiai. A pszichológiai kísérlet oda törekszik, hogy a lelki élet vizsgálható jelenségeit a legegyszerűbb esetre tudjuk visszavinni, hogy azt lehetőleg könnyen áttekinthessük. A pedagógiai kísérlet azonban, hogy az az iskolai gyakorlat számára is felhasználható legyen, csaknem mindig teljes bonyolultságában

*) James William, Psychologie und Erziehung. Ansprachen an Lehrer. Angoltól németre fordította Dr. Friedrich Kiesow. Leipzig, 1900.

vizsgálja a gyermekeknél észlelhető lelki jelenségeket és csak ritkán foglalkozhatik ezen jelenségek elemzésével. Ha pl. a pszichológus vizsgálja az emlékezet munkaképességét, mint *Ebbinghaus*, akkor értelmetlen szótagcsoportokat tanultat a kísérleti személlyel, amelyen túl csak akkor megy, ha egyúttal pedagógiai célokat is tart szem előtt. Ha a pedagógus vizsgálja meg növendékei emlékezőképességét, akkor összefüggő, az iskolai élet anyagából vett tárgyakon hajtja majd végre vizsgálatát. Ebből kitetszik, hogy a *pszichológiai kísérlet* első sorban *analitikus*, mert feladata főként arra irányul, hogy a szellemi élet jelenségeit elemeire bontsa és a szellemi jelenségeknek leg-
elemibb feltételeit kikutassa; evvel szemben a *pedagógiai kísérlet* első sorban *szintétikus*, mert az az egyszerű, sematikus feltüntetett munkafeltételekből akarja kimutatni, hogy valamely szellemi munka végrehajtásánál miképen működnek össze a különböző feltételek.

A pedagógiai kísérletnél érdeklődésünket első sorban az *iskolai gyakorlatra* kell fordítanunk, míg a pszichológiai kísérlet ezt egészen figyelmen kívül hagyja és csak a lelki élet elméleti megismerésére törekszik; ezért a pedagógiai kísérletnél legtöbb esetben a *tényállás* megállapításával érjük be; így pl. gyakran csak arra irányul a kísérlet, hogy megállapítsák, hogy bizonyos feltételek mellett gyorsabban tanul a gyermek, a tanultakat hivebben megtartja, jobb a felfogása, vagy gyorsabb előmenetelt tesz; a pszichológiai kísérlet evvel be nem éri, hanem mindannyiszor az eredmények okait kutatja.

A pedagógiai kísérletnél végül rendszerint *individuális* eredményeket nyerünk, amely tudás, tehetség, felfogás stb. tekintetében megkülönbözteti az egyik tanulót a másiktól; míg a pszichológiai kísérlet első sorban a lelki élet *általános* jelenségeinek megállapítására törekszik és az individuális differenciákat csak mint a főjelenségtől nem szivesen észlelt eltéréseket kezeli. Mindezen különbségek végső eredményükben is azt igazolják, hogy míg a pedagógiai kísérlet *gyakorlati értékű*, addig a pszichológiai a jelenségek *elméleti megismerésének* szolgálatában áll.

Nagy jelentőségük van a pedagógiai és didaktikai kísérleteknek a *szociális pedagógia* szempontjából is, melyet az individuális pedagógia ellentétként említenek. Míg az első az egyént, csak mint a társadalom egy tagját veszi figyelembe és a nevelésnél nem annyira az egyén, mint a társadalom szükségleteit tartja szem előtt, addig ez utóbbi minden egyént önmagában vesz figyelembe, hogy a képességeik szerint nevelt egyesekből alkossa meg a társadalom összeségét. Helytelen dolognak tartom, ha külön individuális és külön szociális pedagógiáról beszélünk. Miként képzeljük el a társadalom szervezetét, ha a nevelés az egyén képességeit és tehetségeit nem veszi figyelembe; vagy miként az egyén természetes fejlődését, ha a nevelés másrésről figyelmen kívül hagyja a környezet hatását. Az összes iskolák tantervei és az összes tárgyak elég alkalmat szolgáltatnak mindkét követelmény kielégítésére és összeegyeztetésére. Ha minden tudományban óvakodnunk kell a radikális szélsőségektől, első sorban a pedagógiában feltétlenül szükséges ez. A kísérleti pedagógia és didaktika úgy az individuális, mint a szociális pedagógia szolgálatában áll, noha ez utóbbiban a kísérlet még csak igen keveset haladt előre, de annál fontosabb teendők várnak arra a jövőben. Hogy a pedagógiai kísérlet mily módon szegődhetik szociális pedagógiai feladatok szolgálatába, ezt azon kísérletek mutatják, a melyek annak a kipuhatolására törekednek, hogy a gyermek szellemi, testi és erkölcsi fejlődésére mily hatással van az a szociális milió, amelyben él, továbbá a szülők társadalmi állása, foglalkozása, anyagi helyzete, a falu vagy város, a magán vagy iskolai oktatás, az együttes vagy a nemek szerint elkülönített nevelés, a vegyes vagy a felekezeti iskola, stb.

Szociálpedagógiai természetűek azok a kísérletek is, melyekkel több

pedagógus és pszichológus az iskolába lépő gyermek képzetkörét vizsgálta, továbbá azok, melyek a gyermek testi és szellemi fejlődésének korszakait vizsgálják, vagy az olyan vizsgálatok, mint a minőket *Mallik Hansen* a gyermekek súlynövekedésének periodicitásáról végzett; nemkülömben *Mayer*, *Schmidt* és *Meumann* már többször említett kísérletei, melyek az egyedül és csoportosan, az iskolában és otthon végzett szellemi munka értékét vizsgálták. Mindezeknél azonban sokkal fontosabb egy olyan pontos és sokoldalú *statisztika* összeállítása, amely lehetővé teszi a tanulók testi és szellemi állapotának összehasonlítását, iskolák, vidékek, országok, képesség, tudás, stb. szempontjából, hogy ezen összehasonlításból értékes eredmények legyenek nyerhetők, melyek hiányokat konstatálnak, azoknak okait felderítik és megszüntetésükre utat és módot mutatnak. Mily érdekes volna például összehasonlítani különböző iskolák ugyanolyan koru tanulóinak képzetkörét még érdekesebb és tanulságosabb, ha ezt az összehasonlítást az ország különböző vidékeire, különböző országok gyermekeire terjeszthetnők ki, vagy pedig az összehasonlításnál a tanulók nemét vehetnők figyelembe. Mennyire tanulságos a pedagógiára, ha a gondolkodás és cselekvés gyorsaságát, a test súlyának és hosszának növekedését, az emlékezet munkaképességét és hűségét, az alvás idejét és nagyságát stb. összehasonlítjuk az előbb említett szempontok szerint. Mindezek megállapítása a pedagógia jövő feladata, azért itt nemcsak néhány pedagógus és pszichológus munkássága szükséges, hanem minden rendű és rangú oktatónak kötelessége, hogy adatokkal, megfigyelésekkel, kísérleti eredményekkel gazdagítsa ezt az anyagot, mely hivatva van a pedagógia és didaktika eddigi módszereit megváltoztatni és úgy az individuális, mint a szociális pedagógia kérdéseinek és feladatainak helyes megoldását elősegíteni.

4. A kísérleti pedagógia és didaktika gyakorlati értéke.

Már az előbbi fejezetekben rá-rá mutattunk e tudományágak gyakorlati értékére, ezen utolsó fejezetben a mondottakat röviden összefoglalni, kibővíteni és rendszerbe állítani akarjuk. A kísérleti pedagógia és didaktika gyakorlati értéke három szempontból domborodik ki feltűnően: 1. az oktatás és nevelés, 2. az iskola és közegészségügy és 3. a nemzetgazdaság szempontjából.

Lássuk először is az *iskolai gyakorlatot*. Ha elolvassuk a módszertani könyveket, tanulmányokat, cikkeket, melyek valamely tantárgy általános tanítási módszeréről vagy az illető tárgy egy-egy részletkérdésének didaktikai feldolgozásáról szólnak, a legnagyobb ellenmondásokat találhatjuk azokban. Csak arra a zürzavarra akarok utalni, mely a különböző pedagógusok felfogását jellemzi a helyesírás, énektanítás, rajzoktatás stb. kérdésében, amint azt az előbbi fejezetekben láthattuk. A legtöbb pedagógus még mindig elég megfontolatlanul azt az elvet hangoztatja, hogy sok út vezet Rómába, ami didaktikai nyelven annyit tesz, hogy ne okozzon nekünk fejtörést megfelelő módszerek keresése, hiszen akárhány célhoz juttat bennünket. Elfelejtik azonban, hogy a sok út között lesz egy legrövidebb és egy legkevésbé fárasztó, sőt egy legjobb is. Magától értetődik, hogy idővel minden oktató bizonyos rutint nyer saját módszerében és ennek megfelelően valamelyest célhoz is jut, azonban a higiénia, nemzetgazdaság, etika és pedagógia érdekei azt követelik, hogy a tanítási tervek, tanítási eljárások és módok ne zavarják a tanuló testi és szellemi fejlődését, ne ismerjék félre és ne nyomják el a tanuló egyéniségét és lehetőségeit, hanem épen ellenkezően, hogy az iskola *minél csekélyebb munkaerő és munkaidő felhasználásával mutathassa fel a legjobb eredményeket*. Ha figyelemmel kísérjük az egyes diszciplínák metodikájának tör-

ténetét Pestalozzi korától kezdve egészen napjainkig, úgy azt fogjuk észlelni, hogy az *általános* elismert metodikai alaptörvények igen ritkák. A legjobbnak vélt módszerek és módszertani fogások a feledés homályába merülnek, majd meg újra életre kelnek, amint azt az egyes szaktudományok (földrajz, történelem, természettudományok) fejlődése megkívánja; minden téren a legellentétesebb nézetek hangzanak s noha a pedagógiai gyakorlat és elmélet legkiválóbb férfiai munkálkodtak közre természetszerű tanítási módszerek megállapításában, a nézetek és felfogások zürzavarát meg nem szüntették. Joggal kérdezhetjük, hogy mi az oka ennek? Módszertani eredményekhez mindez ideig tapasztalatok és megfigyelések által jutottunk. Önmagunk és mások megfigyelésével tényleg becses eredményekhez juthatunk, de ezek önmagukban még nem fogják nekünk megmutatni a legegyszerűbb és leggazdaságosabb tanítási eljárásokat. Az *önmegfigyelés* individuális jellegű és felnőttekre vonatkozik; tévutakra vezet bennünket, ha eredményeit az oktatás és nevelés céljaira fel akarjuk használni anélkül, hogy a gyermek természetszerű fejlődését figyelembe vennők. Érdekesen megvilágítja ezt az állítást a múlt század két kitűnő pedagógusának, *Diesterweg*nek és *Bormann*nak vitája a *helyesírás* kérdéséről. Diesterweg akusztikus volt, aki a helyesírás elsajátítására a *diktálást* mondta egyedül célhoz vezetőnek, míg ellenfele Bormann optikus volt, a *másolást* tartotta legkitűnőbb eszköznek a helyesírás elsajátítására. Mindkettő önmegfigyelései alapján nyilvánítja nézetét s mindkettőnek pártján temérdek tanító áll, noha az igazság egyiknek részén sincs, mert a kizárólagos diktálással az optikai hajlamúak maradnak vissza, a kizárólagos másolással pedig az akusztikai hajlamúak; célhoz csak a két módszer egyesítése vezet. Világosan bizonyítja ez, hogy önmegfigyelés é. a megfigyeltnek a tanulókra vonatkoztatása nem helyes oktatói eljárás, pedig mily hevességgel védelmezik sokan módszerüket és tanítói eljárásukat, melynek egyedüli forrása az önmegfigyelés. Azonban a *tanulók megfigyelése* sem vezet a legtöbb esetben megbízható eredményekhez, mert a didaktikai szabályok és azok hatásainak alapját képező physiologiai és pszichikai jelenségek rendszerint oly bonyolultak, hogy pusztán megfigyeléssel át nem tekinthetők, azért egyszerű, minden oldalról ellenőrizhető körülmények közt végzett megfigyelésekre, azaz *kísérletekre* van szükségünk. Nagy hiba azonkívül, hogy ha a gyermeknél fellépő pszichikai jelenségeket a felnőtteknél észlelhető lelki jelenségekkel állítjuk párhuzamba, mert a gyermek szelleme még csak fejlődőben van s összes cselekedeteiben ösztönének tevékeny része van. A pedagógiai gyakorlat fejlődése csak úgy válik lehetővé, ha a gyermeket születésétől kezdve teljes kifejlődéséig a pedagógia érdekeinek figyelembe vételével testileg és lelkileg megfigyeljük s e célra az exakt megfigyeléseket, a statisztikát és a kísérletet használjuk föl. El kell tehát ismernünk, hogy az iskolai gyakorlat szempontjából a kísérleti pedagógiára és didaktikára okvetlen szükségünk van.

Nézzük, hogy az *iskolai- és közegészségügy* mit várhat a kísérleti pedagógiától és didaktikától. *Axel Key*, *Schmid-Monnard*, azonkívül sok hazai és külföldi orvos vizsgálatai igazolták, hogy az iskola megzavarja a tanulóifjúság testi fejlődését, egészségének ártalmára van és hogy különösen a test súlynövekedését és testmagasság kifejlődését akadályozza meg. Hivatkozunk arra a példára, melyet már egyszer említettünk, hogy azon tanulók száma, kik valamely iskolai betegségben, mint sápkórban, főlájásban, idegességben szenvednek, az első két iskolaévben megkétszereződik és hogy e gyermekek száma a 16. és 17. életévben 67–70%-ra rúg. Ezen szomorú jelenségek kútforrását az iskolák belső életében kell keresnünk és alaposan megvizsgálnunk, hogy a kitűzött tanítási célok, tanítási tervek, módszerek, metodikai fogások, szóval az egész iskolai élet mennyiben hátráltatják és akadályozzák a test és szellem természetszerű kifejlődését. Kísérlet útján juthat csak odáig

az iskola, hogy a fejlődés akadályait felismerje, utakat és módokat találjon azoknak elhárítására vagy legalább is a minimumra való redukálására. Teljesen igazuk van tehát azon orvosoknak, akik a pedagógiai problémáknak s az iskolai rendnek kísérleti vizsgálatát óhajtják egészségügyi szempontokból. A *Társadalomtudományi Társaság* legutolsó vitájában legkitünőbb orvosaink és orvostanáraink a középiskolai reformot egészségügyi szempontokból követelték, amire igen szomorú tapasztalatok készítették őket. Nemesak középiskoláknak, hanem minden rangú és rendű iskolának orvosra van szüksége, aki a testületek tanácskozásaiban, intézkedéseiben és eljárásában az egészségügy s a testi fejlődés érdekeit védelmezné, aki folytonos vizsgálatokkal számon tartaná minden egyes növendék testi állapotát é. figyelmessé tenné az oktatókat, hogy mely tanulónál van kivételes eljárásra szükség.

A *nemzetgazdaságtan* azt mutatja, hogy valamely népnek művelődése és anyagi jóléte kölcsönhatásban állanak egymással. Az állam érdeke tehát, hogy polgárai a műveltség minél magasabb fokára jussanak, amivel legalább nagyrészt már elérte azt is, hogy a nép anyagi jólét tekintetében is nagyot lendült. Európa művelt államai, mint Angol-, Német- és Franciaország nemesak műveltek, hanem gazdagok is, iparuk fejlett, kereskedelmük virágzó. Ha tehát magasabb műveltségre törekszik valamely nemzet, első sorban jó iskolákra van szükség, nép- és középiskolákra, szakiskolákra és egyetemekre. A különböző iskolák pedig csak akkor mondhatók kielégítőknak, sőt jóknak, ha minden egyes növendékének testi és szellemi fejlődését, tehetségeit és képességeit figyelembe veszi és az oktatás meg nevelés egész menetét e tényezőkkel kapcsolatba hozza. Csak akkor válhatik a növendék hazájának hasznos polgárává, ha egyéniségének veleszületett előnyeit kifejlődésükben elősegítjük, hátrányait pedig elfojtani törekszünk.

Az oktatónak ezért ismernie kell növendékeit; testi, szellemi és erkölcsi fejlődésük minden egyes fázisáról tudnia kell, hogy oktatói és nevelői eljárása a természetszerű fejlődésnek segítségére siethessen és tudatlanságával vissza ne tartsa individuális képességeinek előre törtetését. Tuvalevő dolog, hogy még oly kiváló embereket is, mint, aminők *Gauss, Liebig, Darwin, Helmholtz, Frommel, Petőfi, Csokonai* stb. az iskola félreismert. A társadalom minden rétegében találunk azonban kitünőnél kitünőbb embereket, akik fölött az iskola már pálcát tört; ismét már sokat, akiket oktatóik pusztán tudatlanságból egekig magasztaltak és tehetségeknak hirdettek, pedig a mindennapi élet forgatagában és nehéz harcaiban alul maradtak és szerény állásokban húzták meg magukat.

Ha az állam kivette magának a jogot, hogy polgárai neveléséről gondoskodjék és ha e jogból kifolyólag az általános iskoláztatást kötelezővé tette, akkor kötelessége oly intézkedéseknek létesítése, melyek a gyermek természetszerű kifejlődését nemhogy megakadályozzák, hanem elősegítik; hogy lehetőleg minden ember avval használjon önmagának és nemzetének, amire őt a nevelés által helyesen irányított és megerősödött hajlamai és tehetségei képessé teszik. Nemzetgazdasági szempontból ezért szintén szükség van a nevelés és oktatás terén a kísérleti módszerre, amely legalkalmasabb a tanuló egyéniségének megismertetésére.

A fejlődő korról, a haladó műveltséggel rendkívül nagy mértékben szaporodott meg az ideges emberek száma. Az idegesség minden fokozatának elszomorító példáival az iskolákban is találkozunk. Az előbbi fejezetekben láttuk, hogy az iskola maga is kedvező talaj e bajok kifejlődésére. Alig van osztály, amelyben néhány fogyatékos és gyenge tehetségű gyermeket ne találunk, akik tanítóiktól elhanyagoltatva, társaiktól kigúnyolva, munka- és keresetképtelen emberekké válnak és mint nagy bűnök é. vétkek elkövetői, a törvényszék padjaiba kerülnek, hogy végül a börtön sötétjében vagy a kórház és tébolyda komor falai közt fejezzék be szerencsétlen életüket.

Deutsch Ernő dr., jónévű hazai gyermekorvos a gyermeköngyilkosságokat tanulmányozva, 3 éven belül 200 öngyilkossági esetet jegyzett fel a különböző országok hírlapjaiból. Összeállításából kitűnik, hogy félelemből 58, rossz bizonyítvány miatt 28, rossz bánásmód következtében 18, betegség miatt 12, szerelemből 11, kiállott büntetés miatt 25 gyermek lett öngyilkos a feljegyzett 200 esethől. Korra nézve 7 éves volt 1, 8 éves 7, 9 éves 5, 10 éves 9, 11 éves 20, 12 éves 28, 13 éves 27, 14 éves 17, 15 éves 28, 16 éves 15 stb. *Deutsch* dr. beható részletességgel és gonddal vizsgálta a szociális miliőt, melyben az illető gyermekek nevelkedtek s csaknem minden esetben terhelt-ségben vagy gondatlan nevelésben találta az öngyilkosságok rugóit. A hivatása magaslatán álló oktató nemcsak tudomást vesz e szomorú, de tanulságos adatokról, hanem nevelői és oktatói eljárásával az ilyen esetek számát csökkenteni törekszik, amivel nemzetgazdaságtani szempontból is kétségen kívül nagy érdemeket szerez magának.*)

Hány férfit és nőt lehetett volna a munka és becsület számára megnyerni, ha gúny és csufolódás helyett szerető gondozásban részesültek volna, ha tanítóik felismervén gyengeségüket, az állam külön intézetekben gondoskodott volna ezek neveléséről. Ma mindez legalább részben másként van, a kiegészítő iskolák és a gyenge tehetségűek számára felállított intézetek száma az egész művelt világon, így hazánkban is, rohamosan megszorodott, amiben a kísérleti pszichológia és pedagógia eredményeinek nagy részük van.

A nemzetgazdaságtan azt is mutatja, hogy munka és munkaképesség képviselik az *östökét*, amelytől valamely nép jóléte és kulturfejlődése függnek, azért joggal követelheti a szociálpolitikus, hogy az iskola növelje és erősítse a gyermek minden irányu munkaképességét, hogy az oktatás és nevelés figyelembe vegye az egyén és a társadalom érdekeit, hogy minél műve tebb oktatók kezében lássa a nemzet jövő sorsát. Mindezekben utbaigazítója' segítő társa lesz az oktatónak a kísérleti pedagógia és didaktika.

A kísérleti pedagógia és didaktika művelésére és ápolására legalkalmasabbak a *pszichológiai, pedológiai és pedagógiai laboratóriumok*, melyeknek száma az utolsó években Amerikában 50-re emelkedett. Európában, ha jól tudom, csak 4 ilyen jellegű laboratórium van, még pedig 1. a *zürichi egyetemi pszichológiai laboratórium*, melynek vezetője *Meumann* dr. egyetemi tanár; 2. az *antwerpeni városi pedológiai laboratórium*, melynek *Schuyten* dr. egyetemi tanár a vezetője; 3. a *szentpétervári pedagógiai-pszichológiai laboratórium*, vezetője *Nestchajeff* dr. egyetemi tanár és a 4. *budapesti gyógypedagógiai laboratórium*, melyet *Ranschburg* dr. ideg orvos vezet. Ez a csekély szám azt mutatja, hogy még csak a kezdet kezdetén vagyunk, sokfelől még nem tudtak megbarátkozni ez új intézmény gondolatának szükségességével, sőt többfelől közönnyel, kételkedéssel és gúnnal nézik a már meglevő laboratóriumok működését is. A nagy eredmények azonban, melyek a pszichológiai, pedagógiai és didaktikai kísérletnek már eddig is köszönhetők, s amelytől a jövőben még sokkal többet várhatunk, utat nyitnak majd országszerte ennek az intézménynek is.

Kísérletek azonban nemcsak jól felszerelt laboratóriumokban végezhetők, hanem minden egyes iskolában is. A laboratóriumok csak az irányítás munkáját végzik, az iskolák a vizsgálatokat kiegészítik, kipróbálják és gyakorlatilag értékesítik. A laboratóriumok és iskolák, a pedagógusok, psychologusok és orvosok együttműködése lendítheti csak fel e tudományágakat, melyek a nevelés és oktatás mai állapotát helyesebb irányba terelni vannak hivatva.

Különösen tanítóképzőkben állítandók fel kisebbszerű laboratóriumok, ahol a pedagógia tanára bevezeti növendékeit a kísérleti módszerek titkaiba.

*) *Deutsch* Ernő dr. Über Kinderselbstmorde. Különlenyomat Baginsky-Monti-Schlossman „Kinderheilkunde“ c. művéből. Stuttgart. Ferdinand Enke.

Kísérleti anyagul a gyakorló iskola és tanítóképző növendékei használhatók föl s így a gyermekek természetszerű fejlődése egy-két közbeeső év kivételével, a hatodik életévtől a huszadikig figyelemmel kísérhető. Egyik-másik tanítóképző intézet ezt már meg is tette, különösen a budai tanítónőképző, amelyben *Nagy László*, a gyermektanulmányozás egyik legbuzgóbb hazai apostola vezeti a gyermekek megfigyelését és a kísérletezését.

Külföldön, különösen Amerikában és Németországban már igen sok *szaklap* jelenik meg, melyek gyermektanulmányzással, kísérleti lélektannal, pedagógiával, didaktikával és pedagógiai pathológiával foglalkoznak. Nálunk még nem jelenik meg ilyen irányu szaklap, noha némely tanügyi lap, mint a *Magyar Tanítóképző*, az *Izr. Tanügyi Értesítő* stb. gyakran közölnek e körbe vágó cikkeket és tanulmányokat. A múlt év folyamán megalakult *Gyermektanulmányozási Társ.* elhatározta egy magasabb színvonalú ilyen irányu szaklap kiadását, mely a kísérleti pedagógia és didaktika céljait is behatóbban fogja szolgálni.

A kísérletezésnél három stádiumot állapíthatunk meg: 1. hipotézisek felállítását, mint a kísérlet előkészítését; 2. a kísérlet végrehajtását és 3. azok gyakorlati értékesítését és igazolását.

A *hipotézisek felállításához* felhasználhatjuk mindazt, amit etika, gyermektanulmányozás, lélektan, fiziológia, psychopathológia, higiénia, pedagógiai történet, methodika, exact megfigyelések és statisztika alkalom adtán nyújtanak. A hipotézis még nem törvény, csak egyéni nézet vagy feltevés, mely a megfelelő kísérletezések által megdőlhet vagy igazolást nyerhet. Ilyen hipotézisek igen nagy számban megdönthetetlen törvények és ítéletek gyanánt említetnek a pedagógiában és didaktikában és melyekre, mint jeles férfiak tapasztalataira é. gondolataira vakon esküszünk. Elfelejtjük, hogy más nagy tekintélyek homlokegyenest ellenkező nézetet vallottak s a maguk tanításai számára szintén törekedtek hiteket szerezni. A kísérleti pedagógia és didaktika tételül és törvényül nem fogad el semmit, csak amiről kísérlet útján kétséget kizáróan meggyőződött; nem szegődik még oly kiváló tekintélyek csatlósának sem, hanem csak az exact megfigyelésekbe és kísérletekbe veti minden bizalmát. Ujra meg újra átvizsgálja eredményeit és rendkívül óvatos új tanok felállításában.

A *kísérlet végrehajtása* nemesak egy-két pedagógus vagy psychologus műve lehet, az egész művelt világ minden pedagógusainak van módjában megfigyeléseket eszközölni és kísérleteket végezni, melyeknek eredményei kölesőnösen megvizsgálandók és kipróbálandók. A különböző helyeken és különböző körülmények között végzett hasonló tartalmu kísérletek eredményei összehasonlíthatók és kipróbálandók. Ilyen *induktív* módon juthatunk csak *általános érvényű tételekhez*, amelyek azonban az iskolai gyakorlatban még mindig igazolásra szorulnak. Akárhányszor történt, hogy a kísérlet eredményeire rácafolt az iskolai gyakorlat, aminek oka vagy a kísérletezés helytelenségében volt kereshető vagy pedig abban a körülményben, hogy a kísérlet és a gyakorlat nem értették meg egymást. A kísérleti pedagógia és didaktika egy-egy ilyen kudarc a diszciplínák elleneinek, kik ilyenkor diadalittasan hirdették ez ifju tudományágak esődjét, sok gúnnyra és esufolódásra adott alkalmat. Elfelejtik, hogy a természettudományokban is, melyek legelőször alkalmazták a kísérleti módszereket, mennyi tévedés jut napvilágra és mennyi esalhatatlannak vélt törvény dől meg. Ugyan ki illetné ezért gúnnyal e tudományokat? Minden tételnek ledőlte egy-egy új igazságnak magvát rejti magában s legtöbb esetben csak kiegészítést, más alkalmazást, új megvilágítást nyer az illető törvény. Így vagyunk a kísérletezéssel és gyakorlattal a pedagógia és didaktika terén is, mert ezeknek diszharmoniója még nem jelent esődöt, legföljebb új ösztönzést és buzdítást nyújt a kísérleti anyag új és új átvizsgálására és az esetleg elkövetett hibák felkutatására.

A kísérleti pedagógia és didaktika teljes anyagának összehordása és rendszerbe állítása nemcsak minden rangú és rendű oktató feladata és érdeke, hanem pszichologusok, fiziológusok, orvosok, esztétikusok, bölcészek, tudósok is hozzájárulhatnak e tudományágak tanainak felállításához; másfelől megremélni lehet, hogy az idevágó kísérletek más tudományok fejlődéséhez szintén hozzájárulnak egy-egy adalékkal. Ezt a célt kívánja szolgálni az a *kongresszus*, mely a *gyermektanulmányozás, gyermeknevelés és gyermekvédelem* érdekében a majnamenti Frankfurtban fog 1906-ban husvétkor megtartatni s melynek egyik legfontosabb szakosztálya a *kísérleti pedagógia és didaktika* kérdéseinek fejtegetésével és megoldásával kíván foglalkozni. Nagy érdeklődéssel és várakozással nézünk ezen kongresszus elé, mely bizonyos értelemben határköve lesz az elmúlt évtized munkásságának s kiindulási pontja a további fejlődésnek. A kongresszus élén ezen ágak legkiválóbb munkásai állanak, ami már magában is biztosítja a sikert. A pszichologusokat *Meumann* és *Ament*, a kísérleti pedagógusokat *Lay*, a tudományos pedagógusokat *Rein*, *Münch* és *Sickinger*, a gyógypedagógusokat *Trüper*, a pszichiaterket *Ziehen* és *Sommer*, a gyermekorvosokat *Heubner* és *Baginsky*, a jogászokat *Köhne* képviselik a kongresszus intéző bizottságában. A kongresszusra néhány magyar tanítót és tanárt is küldhetnének a fővárosi, az állami és a felekezeti iskolai hatóságok; a költségek bőven térülnének meg ama erkölcsi eredményben, amellyel az a hazánkban is szépen induló gyermektanulmányozást fejlődésében elősegítené. Pszichologusok, pedagógusok, jogászok, államférfiak és orvosok együttes munkálkodása rendkívül termékenyítő hatással lesz a gyermeknevelés további fejlődésére és alakulására, alaposabban fogjuk megismerni a gyermeket és szívéhez-lelkéhez közelebb férünk.

* * *

Sok fáradsággal és szeretettel megírt tanulmányomban a kísérleti pedagógia és didaktika, ez ifjú tudományágak fejlődésére és mai állapotára akartam az oktatók figyelmét felhívni. Ha némelyek felbuzdulnak e szerény íráson és mélyebben behatolnak e tudományok rejtekébe, ha a kísérletezést némiképen is fellendítik e sorok, — úgy nem végeztem hiábavaló munkát.

Döri S. Zsigmond.

A közönséges és tizedes törtek tanítása.

Felolvastatott a Bács-Bodrogmegyei fiókkörnek július hó 3-án Zentán tartott ülésén.

Egyesületünk bács-bodrogmegyei körének elnökségét ama helyes elvezérli, hogy a tanító-gyűléseken ne csak a tanítók ügyes-bajos dolga tárgyalassék, hanem pedagógiai, didaktikai, az iskolával összefüggő, a tanítás-nevelés munkájának sikerét biztosító eszmecsere is legyen alkalom. A mai közgyűlésen az igen tisztelt Elnökség szives megbizásából becses türelmüket én óhajtanám rövid ideig igénybe venni. Céлом a tizedes és közönséges törteknek az elemi iskolában való tanítását, e széleskörű mező némely vonatkozásában tárgyalni. Ha csak némileg is sikerülne a számítás eme legnehezebbnek deklarált szakaszának módszeres kezelésével, az önök közvetítésével a gyermeki értelemben közelebb férköznöm, ezzel már munkám busás jutalomhoz jutna.

Nagyon sok intelligens iskolázott ember szájából hallottam már, hogy a törtekre vonatkozó dolgokat, jelesül a törttel való szorzást és osztást sohasem volt képes megérteni; sőt még most sem érti. Ennek bizonyára a hibás módszer az oka. Igaz, hogy nehéz dolgok ezek, de csak addig, míg észszerűen nem tárgyaljuk.

A törtek tanításánál a szemléletnek kell a főszerepet vinnie. A kellő elő-

készítés már a családi életben, az iskolaköteles kor előtt, de még inkább az I., II., III. osztályban történjék. Eme 3 alsó osztályban nézetem szerint a közönséges törtékre vonatkozólag minden oly feladatot megoldhatunk, sőt meg kell oldanunk, mely észszerű következtetéssel, logikai menetben kezelhető, úgy, hogy a IV. osztályban, midőn rendszeresen tanítjuk a törtéket, széles alapokra építhessünk.

Ami a tört fogalmának szemlélet útján való megértését illeti, erre alkalmas tárgyak — egy megfelelő szabályos alakú alma, nagyon célszerű egy egyenes vonal — használhatók. Az almának két egyenlő részre való osztása könnyen eszközölhető, de már 3, 5, 6 stb. egyenlő részre való osztáshoz legcélszerűbb egy papírlapon kört rajzolni, középpontjába egy tűt (szeget) szúrni, magát a körterületet a megkívánt egyenlő számú részre osztani, ezután a tűt az alma tengelye irányában beszúrni, s a körosztó vonalak mentében az almát a kellő számú egyenlő részre osztani.

Fentebb említettem, hogy a törték alapos megismerésénél jó szemléltető eszköz az egyenes vonal. Nagy előnye t. i., hogy mindenkor kéznél van, könnyen osztható s egyszerű voltánál fogva jól áttekinthető. Mintha csak hallanám az ellenvetést, hogy az egyenes vonal nem alkalmas szemléltető eszköz, mert akármelyik része újból egy egész darab; $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ egyenes vonal nem létezik. Kik így gondolkoznak, azoknak csak részben van igazuk, még pedig csak kis részben. Az igaz, hogy $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ egyenes vonal nincs, de hisz az egyenes vonal, mint az egység képviselője, mint akármely mennyiség helyettesítője jelenik itt meg, s így részei, mint az egység, az illető mennyiség törtreszei gyanánt jelentkeznek. Egyébként az egyenes vonalnak is van $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ stb. része, ha $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ egyenesről nem is beszélhetünk.

Sok vita tárgyát képezte már az a kérdés, hogy mit tanítsunk előbb, a közönséges, vagy a tizedes törtet. Ebben a tekintetben sokat lehetne pro és contra érvelni. Elvitázhatlan tény, hogy a közönséges tört fogalma közelebb áll a gyermekhez. Már a legzsengőbb korban megismerkedik vele, egyes sajátosságait öntudatlanul megismeri, s így ama helyes didaktikai elvnel fogva, hogy az új dolgot kapcsoljuk a régi ismeretkez, tényleg a közönséges törttel kellene előbb végezni. Másrészt azonban, mióta pénz- és mértékrendszerünk a tizedes rendszerű beosztást követi, a tizedes törték nagy jelentőségre tettek szert. A gyakorlati életben lépten-nyomon fellépő viszonylataiban, a polgári élet legелеmibb vonatkozásaiban bőven alkalmazást nyernek.

Hogy most már összeegyeztessük mindkét nyomós szempontot, legcélszerűbbnek tartom, ha a közönséges törtékre vonatkozó általános rész megelőzi a tizedes törtéket s csak ezek után tárgyalatnak a közönséges törtékkel való műveletek.

A tizedes törték fogalma, a tizedes számrendszer alapján való írásmódja a pénz- és mértékrendszer tárgyalása kapcsán tanítandó. Én ezuttal azonban úgy a tizedes, mint a közönséges törtéknél az elvontabb, nehezebb, az ismeretetésre érdekesebb részekre akarok kiterjeszkedni. Így elsősorban a tizedes törttel való szorzást veszem kiinduló pontul.

A tizedes törttel való szorzás egyike ama műveleteknek, melyet már a szorzásnak összeadásra való visszavezetésével meg nem oldhatunk, mert bizony ha 548 K-át kell szorozni 6·97-al, ez a szorzás első értelmezése szerint azt jelenti, hogy 548 K-t 6·97-szor kell összeadandóul venni, aminek pedig értelme nincs, mert 2, 3, 4-szer le lehet irni valamit összeadandóul, de 6·97-szer nem. Tanításunk minden fokozatán az értelemre kívánunk hatni. Az alaki képzésnek együtt kell járni a tartalmival. Nem helyeselhető a könnyelmű általánosítás, mert ez felületességre, a komoly munkától való eltávolodásra szoktat. Merész általánosítás volna a tényezők felcserélhetőségére támaszkodva, a fenti feladatot megoldani, de éppoly nem megfelelő előbb 697-szer venni az 548 K-t s az-

után e szorzatnak 100-ad részét venni, mert ha igaz is az, hogy ha 100-szor kisebb számmal szorozunk, akkor ugyanennyiszor kisebb lesz a szorzat, de ezt csak egész számoknál látja be a tanuló, azt azonban, hogy 6·97-szor 548 százszor kisebb lenne, mint 697-szer 548, nem fogja fel egykönnyen.

A tizedes törttel való szorzásműveletének különben sem szabad égből pottyanva a gyermek előtt megjelenni. A dolgok természetes, kronologikus fejlődését követve, szóba fűzött példából kell kiindulni, a további menetre nézve pedig a következőkben nyújtok tájékozódást. Legyen ugyanis a következő feladat megoldandó:

1 m. posztó 16·70 K, 2·6 m.-nek mi az ára?

Előgyakorlatul ismétlésképpen 2, 3, 4 stb. méter árát kerestetem ki s ezáltal ama régebbiről ismert tételre emlékeztetem a tanulót, hogy az egység árából miként következtetünk. Hogy most már minden esetben egyöntetűen járjunk el, azért jelen esetben is így felelünk:

2·6 m 16·70 × 2·6 K-ba kerül, nem győzvéen eléggé hangsúlyozni, hogy ezt csak az egyöntetűség megőrzése végett jelöltük így, mert egyébként e szorzás nem értelmezhető s így eddigi tudásunkkal el sem végezhető. Ilyen esetben visszatérünk magára a feladatra s ezt következtetéssel oldjuk meg oly módon, hogy tulajdonképp 26 dm árát az 1 dm árából, 1·67 K-ból állapítom meg, a kapott eredmény szabja meg a fenti szorzás értelmét. Valamely új, előttünk értelmetlen jelölési forma jelentését csak a szóban forgó feladat következtetés útján való megfejtése útján s csakis így állapíthatjuk meg.

A tizedes törttel való osztásnak csak mint bennfoglalásnak van értelme. Ezt tárgyaljuk első sorban, de mindenkor szóba fűzött, kisebb számokat, egyszerű számviszonylatokat tartalmazó, fejben megoldandó feladatokból kiindulva. Általában a fejbeli számolásnak tanításunk minden fokán s így a tizedes törtknél is erőteljesen kell érvényesülnie. A fejbeli számolás sokkal közvetlenebb az írásbelinél. Ez utóbbi nagyon gyakran csak zavarólag hat a gyermekre az írón és papír, a kréta és tábla csak mint segédeszköz szerepeljen, hisz az életben nagyon gyakran nem is állanak rendelkezésünkre. Hogy a fejszámolás előzze-e meg az írásbelit vagy fordítva, ez szerintem az adott körülmények, a tárgy természete határozzák meg, leggyakrabban azonban a fejszámolás fog előbb szerepelni.

A tizedes törttel való bennfoglaló osztásnál az egész eljárást legtermészetesebben fejbeli megoldással értethetjük meg. A szereplő egyszerű, szóba fűzött feladatokban pénz- és mértékmennyiségek foglaltassanak. Az ilyen feladatok részletes tárgyalásától eltekintek, hanem inkább a tizedes törttel való osztás elvontabb esetét veszem vizsgálat alá.

3·5 l. bor 4·34 K-ba kerül, mennyibe kerül 1 l.?

A felelet így szokott hangzani 1 l. belekerül a 4·34 K-nak 3·5 részébe, ami az egész számú osztásnál használt beszédmóddal megegyeznék. Az ilyen felelet nemesak értelmellen, mi különben használhatósága ellen nem szólana, hanem következzellenséget is teremt, mint ezt majd a közönséges törték szorzás, illetve osztásánál lesz alkalman beigazolni. Leghelyesebb felelet ez lenne: 1 l. 3·5-szer kevesebbe kerül Hasonló szólásformával élve az egész számú osztónál is, hogy így az egész vonalon a következetesség igen fontos elvénk elegend legyen.

Az imént adott felelet szintén értelmellen; hogy osztással jelöljük ki, azt ama ismert tétel általánosításából magyarázzuk: hogy 1 l. ára az egész árból a mértékegységek számával való osztással kapható s így 1 l. belekerül 4·34 : 3·5 K-ba.

Hangsúlyozandó itt, hogy ez csak az egyöntetűség végett használt jelölési forma, melynek értelmét az eredeti feladat észszerű logikus megoldása szabhatja meg. Ugyanis tulajdonképp 35 dl. árát ismerem, ebből 1 dl. ára 4·34

K-nál 35-ször kevesebb. Ezt az értelmezhető osztást, hol az osztó már egész szám, elvégezve, 1 dl. árát kapjuk, 1 l. ára ennek 10-szerese. Hogy tehát közvetlen 1 dl. árát kaphassuk, az osztandót 10-szer nagyobbra vesszük s így $43\cdot4$ K-t osztom 35-el, amiből 1 l. ára gyanánt $1\cdot24$ K-t kapok, ez kell, hogy legyen fenti jelölési formánk értéke. Ha az utóbbi osztás osztó és osztandóját összehasonlítjuk az eredetivel, akkor módunkban lesz a tizedes tört osztójával eszközöndő eljárást megállapítani; a tanuló észreveszi, hogy az osztót egész számmá alakítjuk át, egyszersmind joggal általánosíthatja ama tételt, hogy a hányados értéke nem változik, ha osztandót és osztót ugyanazon számmal szorozzuk, illetve osztjuk. Rendszerint az ily feladatokat az imént említett tétel egyszerű alkalmazásával szokták megoldani, mely könnyelmű általánosítással megrövidítjük munkánkat, de gépiessé válik tanításunk, nem hatunk az értelemre; ez lesz az igazi túlterhelés.

Ami a közönséges törttel való szorzást illeti, ez talán egyike a legfuresőbb dolgoknak, melynél már a gyermeknek is feltűnik, hogy szoroz s mégis az eredmény kisebb lehet, mint a szorzandó, pedig eddigelé úgy tanulta, hogy a szorzat nagyobb, mint a szorzandó. A tizedes törttel való szorzásnál is meggyőződött a tanuló, hogy a szorzat tényleg kisebb is lehet, mint a szorzandó s így nem lesz nehéz jelen esetben is helyes módszerrel a tanulót ez irányban is kellőleg felvilágosítani.

A törttel való szorzásnál a szokásos eljárás a következő ha $\frac{4}{7}$ -et kell $\frac{3}{5}$ -el szorozni, akkor előbb 3-al szorzunk, kapunk $\frac{12}{7}$ -et, ezáltal azonban a kelleténél 5-ször nagyobb számmal szoroztunk, a kapott eredmény is 5-ször nagyobb lesz, tehát még 5-el osztanunk kell a $\frac{12}{7}$ -et s így $\frac{12}{35}$ lesz a szorzat. Ezen eredményt összehasonlítva a tényezőkkel az ismert szabályt levezethetjük. Ezt az eljárást nem tekinthetem korrektnek, mert mielőtt egy teljesen értelmetlen összeadásra vissza nem vezethető szorzást megmagyarázna, már is oly tételt alkalmaz, mely az egész számmal való szorzásnál könnyen átlátható volt, t. i. 2, 3, 4-ször nagyobb, illetve kisebb számmal szorozva, a szorzat is ugyanennyiszor lesz nagyobb, illetve kisebb. Nem hiszem el ugyanis, velem együtt a t. Közgyűlés tagjai sem, hogy a gyermek belátja, hogy $\frac{3}{5}$ -ször $\frac{4}{7}$ 5-ször kisebb, mint 3-szor $\frac{4}{7}$; legalább nem olyan magától értetődő, mintha azt mondanám, hogy 30-szor 23 kétannyi, mint 15-ször 23 vagy fordítva.

A törttel való szorzásnál legcélszerűbb a történeti fejlődés fonalát követni. Ugyanis az egynemű feladatok megoldásának egyöntetűvé tétele szülte a törttel való szorzást s főleg a rendszer teljes kiépítése vezette a matematikusokat e tisztán rövid jelölési formára. Tárgyalásunknál tehát vissza kell nyulnunk oly gyakorlati, szóba fűzött feladatokra, melyek törttel való szorzásra vezetnek.

1 l. bor $\frac{2}{5}$ K, mennyibe kerül $\frac{3}{4}$ l.?

Ismétlés gyanánt 3, 4, 5 stb. liter árát számítjuk ki és az egyöntetűsége hivatkozva, kijelöljük a szóban forgó feladat eredményét, mely szerint $\frac{3}{4}$ l. belekerül

$$\frac{2}{5} \times \frac{3}{4} \text{ K-ba,}$$

hangsúlyozva, hogy e szorzás értelmetlen, mert $\frac{2}{5}$ -öt lehet 2, 3, 4-szer összeadandóul venni, de $\frac{3}{4}$ -szer nem. Már most e jelölési forma értelmét a feladat észszerű megoldása adja. A törteknek a természetes számsorba való beiktatásától még nagy út volt a velük való szorzás é osztás kijelöléséig, értelmezéséig. Előbb az ily természetű feladatok következtetéssel oldattak meg s csak később, az általánosítás keresztülvitele végett vezették be a törtszorzó és osztó.

Visszatérve az előbbi feladatra, a logikus megoldás szerint $\frac{1}{4}$ l. kerül a $\frac{2}{5}$ K 4-ed részébe, azaz $\frac{2}{20}$ K-ba, s így $\frac{3}{4}$ l. 3-szor annyiba vagyis $\frac{6}{20}$ K-ba.

Ezt az eredményt összehasonlítva a tényezőkkal, a törttel való szorzás értelmét nyerjük, amennyiben a tanuló látja, hogy a törtszorzó tulajdonképpen két művelet rövid jelölése, u. m. egy szorzásé és egy osztása. A számlálója mutatja, mivel kell a szorzandót szorozni, a nevezője pedig, hogy a kapott szorzatot mivel kell osztani. Joggal mondhatjuk tehát, hogy $\frac{2}{3}$ l. a $\frac{2}{5}$ K $\frac{3}{4}$ részébe kerül.

$\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$ stb. részét venni valaminek, tehát szorzással jelölhető, mit tapasztalatból mondhatom, a gyermekek 99⁰/₀-je osztással jelöl ki. Ez onnan ered, mert az egész számmal való osztásnál ily szólásformákat használtunk: 8-ad, 7-ed, 5-öd részébe kerül. Hogy a zavart elkerüljük, azért ajánlottam már fentebb az osztásnál a 2, 3, 4-szer kevesebb, a szorzásnál a 2, 3, 4-szer annyi szólásmódot. Ez által elkerüljük a következetlenséget; a gyermek nem jut dilemmába, ha valaminek $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$ részét kell kijelölni.

Ha ily módon a törttel való szorzás problémáját megfejtettük, akkor tisztázható a gyermek előtt ama előtte legalább is szokatlan jelenség, hogy a szorzat kisebb is lehet, mint a szorzandó; a mi példánkban a $\frac{2}{5}$ K 4-ed részéből, csak 3 részt vettünk, s így természetes, hogy eredményül kevesebbet kaptunk a $\frac{2}{5}$ K-nál. Ezek után általánosíthatjuk ama tételt, hogy kisebb számmal szorozva, a szorzat kisebb és nagyobbbal nagyobb lesz.

Az esetben, ha a törttel való szorzásnál a szorzandó egész szám, a tárgyalás menete ugyanez s alapjában véve az előbbivel egy kalap alá fogható. Mindenesetre kárhoztatandó a tényezők felesérélhetőségéből kiindulva magyarázni a szorzás ezen esetét.

Nehéz dolgok ezek a fejletlen gyermeki értelemnek, de logikus uton való megértésük nem ütközik lényeges akadályokba, a formális képzést elősegíti, amellet bőséges tartalommal telíti az agyat. Nem mondom, hogy e nélkül nem bocsáthatnánk ki a gyermeket az életbe, sőt mivel a törttel való szorzás és osztásnak a polgári köznapi életben ritkán jut szerep, illetve az ily műveletre vezető feladatok kivétel nélkül következtetéssel oldhatók meg: nem esnék esorba az elemi számtantánítás színvonalán, ha ezeket onnan kiküszöbölnénk. Az új tanterv az V. osztályban a tizedes, a VI-ban a közönséges törtek tanítását írja elő s így nagyon helyesen az alsó 4 osztályban több időt enged az egész számokon végzendő műveletek begyakorlására.

Az előre kitűzött programot követve, még a törttel való osztásról, mint a legegyszerűbb műveletről, óhajtának néhány szóval megemlékezni. Akár fordított osztóval való szorzással, akár keresztbeszorzással számoljuk ki az eredményt, mindenképp valami új, sőt mondhatnám érthetetlen jelenség a gyermek előtt, hogy a hányadost szorzás útján kapja meg. Helyes vezetéssel a dolog valódi értelmét a gyermeki felfogáshoz is közelebb vihetjük.

Szóba fűzött feladatokból kiindulva, előbb a bennfoglaló osztást, mint amelynek értelme van, fejben végeztetjük. Így pl.:

1 kg. cukor $\frac{4}{5}$ K, mennyit kapunk 8 K-ért?

Annyi kg.-t kapunk, ahányszor a 8 K-ban a $\frac{4}{5}$ K foglaltatik. 8 K-ban az 1 K meg van 8-szor, az $\frac{1}{5}$ K 40-szer, s így a $\frac{4}{5}$ K $\frac{40}{4}$ -szer. Az osztást frásban kijelöljük a hányadossal egyetemben. Most oly feladatot is tárgyalunk, melynél szintén bennfoglaló osztás kívántatik, de az osztandó is tört. Ezen esetben a hányadost az egyenlő nevezőre hozatallal fejben állapítjuk meg s az így kapott eredményt a kijelölt osztással összehasonlítjuk. E két feladatból a törttel való bennfoglaló osztásra nézve megállapíthatjuk, hogy az két műveletet jelent, u. m. a törtszto nevezőjével való szorzást és a számlálójával való osztást.

A számtani tankönyvek legnagyobb része megelégszik a törttel való bennfoglaló osztás tárgyalásával, bár példatárukban oly feladatok is fordulnak elő, melyek az egész számú részekre való osztásra emlékeztetnek. Így pl. $3\frac{1}{2}$ m. posztó $22\frac{3}{5}$ K, mennyibe kerül 1 m?

Legszivesebben látom az ily feladatok következtetés útján való megoldását, de ezen esetben e feladatnak nincs semmi helye a törttel való osztás fejezete alatt, mert már a törtekre vonatkozó dolgok általános részében tárgyalható. Ha azonban az ily feladatokat rövidebb úton akarjuk megoldani, akkor a törttel való osztás egy értelem nélküli esete áll előttünk; feleletünk ugyanis így szól: 1 m. p. $3\frac{1}{2}$ -szer kevesebbe kerül. Hogy az ily természetű feladat miképpen tárgyalandó, erre nézve legyen szabad egy határozott feladattól kiindulnom.

$\frac{3}{5}$ kg. illó olaj 19 K, mennyibe kerül 1 kg?

Előzőleg 2, 3, 4 stb. kg. árát adom meg és ebből kerestetem az 1 kg. árát. Ezzel ismétlésképpen megállapítható, hogy az egység árát osztással kapjuk meg. Ez alapon az egyöntetűség megőrzése végett a szóban forgó feladatra is kijelöljük a végzendő műveletet. E szerint 1 kg illó olaj $\frac{3}{5}$ -ször kevesebbe kerül, azaz K 19 $\frac{3}{5}$.

Természetes, ezen osztás értelmellen, tehát csak a rendszer teljessége végett bevezetett jelölési forma, melynek értelmét magának a feladatnak következtetéssel való megfejtése szabhatja meg. Előbb ugyanis $\frac{3}{5}$ kg árából $\frac{1}{5}$ kg árát állapítom meg, ez a 19 K-nak $\frac{1}{3}$ -ada, azaz $\frac{19}{3}$ K s így 1 kg ára 5-ször ennyi, vagyis $\frac{95}{3}$ K. Ezen egész eljárás mutatja, hogy a törttel való osztás ezen esete is akár csak a bennfoglalás, egy szorzási és egy osztási művelet elvégzését kívánja és pedig a tört nevezőjével való szorzást, számlálójával való osztást.

Nehéznek tűnnek fel e dolgok, de tapasztalatból mondhatom, a gyermekben érdeklődést keltenek a tárgy iránt, látókörüket szélesítik, értelmüket fejlesztik, nem válik tanításunk szabályok egyszerű alkalmazásává, mely untat s a fegyelemre károsan hat.

Sok mondanivaló akadna még a törtekre vonatkozólag, de már eddig is kelletténél hosszabb ideig voltam bátor igénybe venni szives türelmüket, melyért fogadják őszinte köszönetemet. Szives hallgatóim közül bizonyára lesznek néhányan, kik fejtegetéseimmal nem értenek mindenben egyet, de termékenyítő munkát vélek végezni már akkor is, ha a tárgy iránti érdeklődés felkeltése által az eszmék kicserélését előmozdítom.

Győzzön a jobb! ez a jelszavam.

Baja.

Toch Zsigmond.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Hogyan neveljük gyermekeinket egészséges emberekké? Az idegesség mindjobban kezd terjedni. A számtalan halavány gyermekarc, a minden frissesség és fiatalos hév nélkül szűkölködő gyermekhad hallgatag szemrehányás az emberi társadalom ellen. A statisztika szerint a gyermekek 10 százaléka öröklött idegességgel van megterhelve, sok gyermek pedig rossz táplálkozás, helytelen életmód, vagy valamely súlyos betegség következtében lesz idegessé. Érdekében áll tehát, sőt kötelességük a szülőknek és nevelőknek, hogy energikusan küzdjenek ez ellenség ellen, mely gyermekeinket hatalmába akarja keríteni. Az egyetlen óvószer az idegesség ellen az idegrendszert erőssé és ellenállhatóvá tenni. Ez kivétel nélkül minden gyermekre vonatkozik és nem szabadna várni, míg a gyermeknél ideggyengeség mutatkozik. Táplálkozás, ruházkodás, a test edzése, a munka és üdülés helyes felosztása, céltudatos nevelés az öt főszempont, melyekre tekintettel kell lenni.

Az embernek önfentartására bizonyos mennyiségű táplálékra van szüksége és kell, hogy az fehérszínű, zsir, só, víz és szénhidrátokból álljon. A tej ideális tápszer, körülbelül egyenlő részekben tartalmazza e tápláló főanyagokat, azért annak jusson a főszerep a gyermek táplálkozásánál a tizedik életévig. Ha a gyermek nem szereti a tejet, keverjük malátával, mely a szív és idegek működésre károsan ható kávéval mindenestre jobb. Minden étkezési időt pontosan be kell tartani, a rendszertelen, minden időben történő torkoskodást nem szabad megengedni. A második reggeli a

gyermekeknél igen fontos. Szigoruan kell arra ügyelni, hogy a magukkal hozott uzsonnát meg is egyék. Ép úgy ne tőrje az anyja, hogy a reggeli tejet hamar megigya ; a gyermek már az első reggelinél lakják jól.

Különösen a nagyvárosi embernek kell minden alkalmat megragadni, hogy erős, szénsavas levegőt szivhasson. Azért minél többször ki az erdőbe, mezőre sétálni, játszani! A leányoknak is ép úgy szükségük van a mozgásra, mint a fiuknak. Szeretessük meg a természetet a gyermekekkel! Aki egyszer megszerette a természeti szépségeket, későbbi életében is inkább fogja keresni örömeit, mint a nagyváros idegrontó élvezeteit. Feltétlenül kárhoztatandó, ha a gyermekeket korcsmába, kávéházba viszik, vagy őket még a késői éjjeli órákban is a felnőttek szórakozásaiban részesítik. 4—7 éves gyermeknek tizenkét órai alvásra van szüksége ; idősebb gyermeknek 9 órakor kell lefeküdni, hogy másnap 7 órakor frissen és megerősítve felkelhessen.

Nagyon fontos tényező az idegesség meggátlására a nevelés is. A nevelő jó példája a legjobb nevelési eszköz. Nem jó sokat parancsolni, vagy megtiltani. A vigság az a nap, mely alatt minden jó megterem. De minden jóság és szeretet mellett érezze a gyermek a szülők tekintélyét, ismerje a biztos kezet, mely a döntő pillanatban megfogja a gyepőt. Az okos nevelés ép oly messze van a ridegség- és szigorúságtól, mint a tulságos engedékenységtől. Nyugodt, határozott rendelkezések, akaraterő, önuralom, szeszélyek és hangulatok korai leküzdése a jó nevelés ismertetőjelei. A legfontosabb időszak a nevelésre a második, harmadik és negyedik év. Akkor nyílik alkalom minden jó tulajdonság fejlesztésére, mint az engedelmesség, önuralom, rendszeretet, mértékletesség, bátorság, igazságszeretet keltésére. Iskolás gyermekeket szoktassunk szabályos életmódra, pontos időbeosztásra. Nemcsak az iskola okozza az idegességet, hanem része van abban a családnak is. Ne kinozzuk a gyermeket mindenféle magántanítással, zene, festés, nyelvek, kézimunka és mit tudom én minek tanításával. A korrepetálással is bánjunk csinján. Amely gyermek nem tud megfelelni az iskola követelményeinek, az rendszeresen testileg is gyenge. Inkább ismétlje az osztályt és ne járjon középiskolába, míg erőre nem kap. Csakhogy a szülők hiúsága ilyenkor semmibe sem veszi a gyermek egészségét. Ne zavarják a gyermeket munkaközben. A sokszor megszakított munka károsan hat a gyermek és a felnőtt idegeire. Hetköznapi munka ne maradjon szünnapra. A heti szünnap a pihenésnek, lelki épülésnek legyen szentelve. Az iskola és a családi ház együtt működjön mindezekben a dologban. Óvakodjék a szülő a gyermek jelenlétében rosszat beszélni a tanítóról. Ez káros lelki tusa elé viszi a gyermeket. Ha valami ellentét mutatkozik szülő és tanító közt, egyenlítsék azt ki személyes érintkezésben. Kötelessége a szülőnek a tanítót a gyermek lelki és testi hibáira figyelmeztetni, nem pedig azokat eltakarni. Ez irányítólag hathat a tanító eljárási módjára nézve. Otthon se lásjon a gyermek viszálykodást apa és anya, vagy más családtagok közt. Nem szabad a gyermek képzelőtehetséget mindenféle tisztátlan fogalmakkal megterhelni. Gondosan figyeljünk arra, hogy mit olvasnak. (Der deutsche Schulmann.)

A tanférfiak együvétartozóságáról. A terület, melyen az elemi iskolai tanító otthonos, szűkebb határok közé van szorítva és nem téved úgy el benne, mint azok, kik akadémiái grádust szereztek ; meglehetősen korán tud magának biztos működési kört és saját otthont teremteni, ami a gimnáziumi tanárnak vagy későn, vagy egyáltalán nem sikerül ; sokkal hamarabb látja munkájának gyümölcsét, közvetlenebbül tanulja megismerni népének életét és ment az úgynevezett magasabb társaság minden bolondságától, a szellem nélküli fenyüzéstől, a kitüntetések és címek után való hajhászástól. Ahelyett sokkal nagyobb jutalmat nyer, becsülését és szeretetét mindazoknak, akikért dolgozik és azt a boldogító tudatot, hogy egy jó és hazafias ügy szolgálatában áll. Minden hivatásnak megvan a maga magasztossága és akik üzik, tartsák meg sajátságukat. A műveltség, melyet a tanító hivatása számára és általa nyer, ezen sajátságok által *teljesen egyenértékű és egyenrangú* az úgynevezett akadémiái műveltséggel. Az összes tanítók, a főiskola legtitkosabb tanácsosától a messze fekvő falu utolsó tanítójáig egy nagy közösséget alkotnak, egy nagy békesereget, és a kapocs, mely őket összeköti, az igazság, melyről írva vagyon, hogy szabaddá tesz. A főiskolai tanító kutat és kutatni tanít, a középiskolai tanító a kutatásnak és a tudományos működésnek előkészít, a népiskolai tanító a tudományból merít, nem ugyan a forrásból, hanem a források által itatot kutakból, ahonnan aztán ezer csatorna

és cső révén az eredményt a népbe vezeti és így a maga részéről többet tesz nemzetünk szellemi egységéért, mint a fő- és középiskola együtt. Ideális állapot volna, ha a háromféle tanító folyton juttatna egymásnak tudásából és adományaikból. A fő- és középiskolai tanítók szünidei kurzusokban, közös megbeszélésekben és kedélyes összejövetelekben elmondják a völgyekben dolgozóknak mind azt, a mi a magaslaton történik; a néptanító, a *maga* tudományából, a sokoldalú élet és gyakorlat tudományából merítve, emlékezteti azokat, hol és miképen érintkezik tudományuk az élettel, hogyan válik életté: és mindnyájan elhagyják a címeket, külsőségeket és a semmiségek egész világát, mihelyt átlépték a közös szentély küszöbét. Itt ezen a területen leginkább kellene aztán érvényt szerezni az általános papi birodalom bibliai felfogásának! (Dorfschule.)

Pedantéria az iskolában. A pedantéria legnagyobb ellensége az iskolának. Sajnos, nem ritka növény, hanem ellenkezőleg nagyon gyakori kísérője a tanítói foglalkozásnak. A pedáns rendszerető ember; de ezt a rendet úgy csinálja, hogy a portörítés miatt nem jut a munkához, addig rendezzi a maga és más dolgait, hogy minden egyéb munka háttérbe szorul. A pedáns ember a legkisebb dologra is ügyel és gyakran igaza is van; de ez annyira igénybe veszi, hogy elveszti érdeklődését a nagy és fontos dolgok iránt; kicsinyessé, rövidlátóvá, szűkkeblüvé válik. Gondos készülése, lelkiismeretes előadása folytán olyannyira hibátlannak képzelem magát, hogy mindent úgy követel a gyermekektől, ahogy ő azt előadta és azokat becsüli legjobban, kik leginkább tudnak utána irni, könyv nélkül tanulni, kérődzni; öröme olyan gyermekeket nevelni, kik esküsznek a szavára, közvetlen büntetése, hogy a gyermekek ezt csak a jó osztályzat érdekében mutatják. A pedáns ember csak egyetlen üdvözítő módszert ismer és ez az övé, csak egy mértékadó személyiséget, saját énjét. A pedáns vezető állásban alattvalóinak gyötrelme, a munkakedv megölője, kinzója a hűségnek és lelkiismeretességnek. A pedáns tanító a gyermekek gyötrője, mert jó kedvük elhal, ha átlépi az osztály küszöbét, a büntetések egymást érik és egy tintafolt miatt a tanító egy hétre megvonja a gyermekektől az órák közti szabadságot, vagy pedig a botot veszi igénybe. Amíg csak pedáns emberek fognak parancsolni, birodalmukban a félelem, a rabszolgai engedelmesség fog uralkodni. A legérdekesebb a dologban, hogy közülök senki sem tartja magát pedánsnak. Mindegyik csak másnál veszi észre a pedanteriát, magánál pedig soha. És ezért írtható ki oly nehezen ez a mérges gyom. (Haus und Schule.)

*

Az ifjúsági irodalom tendenciájára vonatkozólag a berlini tanítóegyesület irodalmi szövetsége a következő alapelveket fogadta el:

1. Művek, melyek a művészeti alkotás törvényeinek teljes betartása mellett az olvasóra vallásos, erkölcsi vagy hazafias szempontból jótékonyan hatnak, az ifjúsági irodalom részére feltéve, hogy a gyermek felfogó képességéhez alkalmazkodnak, ajánlhatók, akár ez a hatás az író szándékában volt, akár nem.

2. Olyan iratok, melyek egy bizonyos tendencia kedvéért meghamisítják a valódi életet, miután ezáltal veszítenek irodalmi becsükből, visszautasítandók.

3. Egy könyv ajánlása vagy visszautasításánál sohasem csak a tendencia, hanem legfőképpen az irodalmi becse a mérvadó.

*

Tömegolvasás. Nagyon rossz szó, de még rosszabb az értelme. Eddig a gyermekeknek megvolt az a szabadságuk, hogy olvasmányaikat maguk választhatták ki maguknak. Ujabbán ezt a szabadságot is meg akarják nyirbálni. A gyermek ne azt olvassa, amihez kedve van, aminek örül és ami természetes hajlamainak megfelel, hanem a tanító kiválaszt egy könyvet és ezt az osztályban mindenkinek el kell olvasnia. Hogy ezen uraknak sohasem jut ez eszükbe, hogy mit szólnának ők ahhoz, ha rájuk oktrojálnának olyan „élvezetet,” ami nekik nem kell. Nemde inkább lemondának minden mulatságról! Persze a gyermek az már más! Annak minden jó, akármilyen rossz is legyen az. Egész jogos az a követelés, hogy a gyermek ne olvashasson akármit. De egy gyermeket rákényszeríteni egykönyv elolvasására, mert az másnak tetszik, az már igazán barbarizmus. Óvjuk a gyermekeket a káros olvasmányoktól, de aztán hagyjuk meg nekik a szabadságot, hogy a már kiválogatott

könyvekből ők saját tetszésük szerint választhassanak. Akkor az olvasással el is fogjuk érni célunkat: a gyermek kedélye tiszta, jelleme szép, lelki tulajdonságai pedig nemesek lesznek. (Jugend-Warte.)

*
*

Az ifjusági könyvtár könyveibe ragasztandó. Egy francia tanügyi lap a következő sorokat ajánlja e célra: „Történt egy nap, hogy egy könyvecske így szólt egy gyermekhez: „Ne nyulj hozzám tisztátlan kézzel; szégyelném magam, ha egy másik gyermek, aki engem kikölcsonöz, tisztátalannak találna. Ne hagyj engem valahol künn heverni, kitéve szélnek és esőnek. Ne mázolja be engem ceruzával, vagy éppen tintával; az elrútítana engem. Ne támaszkodj reám könyököddel; az fáj nekem. Ne tégy nyitva az asztalra, háttal felfelé. Ugyan mit szólnál, ha téged így fektetne le valaki szájaddal a föld felé. Ne tégy követ vagy másféle tárgyat lapjaim közé, hisz így széthasad a hátam. Ha abban hagyod az olvasást es attól félsz, hogy elfelejtenéd, hol maradtál, úgy ne hajlitsd be a lapjaimat. Tégy oda lapjelzőt, aztán csukj be és adj jó helyecskét könyveid közt, hol magam zavartalanul kipihenhetem. Ne feledkezz meg arról, hogy nekem még sok gyermekhez kell mennem, miután visszavittél. Különben igen örvendének, ha egyszer ismét elkérnél. Ha azonban fontosan, rongyosan kellene előtted megjelennem, akkor csak szégyenkezve és bánatosan léphetnék szemeid elé. Azért járulj ahhoz, hogy mindig szép tiszta és új maradjak és én megkísérlem, hogy neked egy pár órai kellemes szórakozást nyújtsak.“

(*Néptanoda.*)

Rózsa Ede.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tudósítás.

I.

A központi választmány szeptember hó 27-én ülést tartott, melyből a következőket jelentjük

Elnök: Kornfeld Gyula.

Jegyző: Hajnal Jakab.

Jelen voltak: Adler Simon, Balla Bernát, Bárd Rezső, Csajági Béla, Csukási Fülöp, Dóri S. Zsigmond, Györi Adolf, Mendl Lajos, Reif Jakab, Révai Miksa, Salamon Nátán, Schichtancz Ármín, Stern Ábrahám, Székely Lajos, és Wolf Ármín.

Távollétüket kimentették: Dr. Braun Salamon, Kuttner Miksa, Léderer Ábrahám, Müller Adolf, Ózer Zsigmond, Rózsa Ede és Tolnai J. Béla.

1. Elnök megnyitván az ülést, üdvözlí az új munkaév elején a megjelent választmányi tagokat.

2. A választmány hitelesíti az 1905. június hó 27-én tartott választmányi ülésről szóló jegyzőkönyvet.

3. Elnök a következőket jelenti

a) A szünidő folyamán *Kohányi* Sámuel, a pesti izr. hitközség fiiskolájának nyugalmazott tanítója, egyesületünknek tiszteletbeli tagja elhunyt. A megboldogult hosszú tanítói pályáján mindenkor a kötelességteljesítő mintaképe volt. A temetésen a fővárosban tartózkodó tagtársak, a titkár vezetése alatt, egyesületünk képviselőiben részt vettek. A sirnál *Schichtancz* Ármín választmányunk tagja, a pesti izr. fiiskola tantestülete és egyesületünk nevében bucsuzott az elhunyttól. Ő méltatta egyszersmind a megboldogult kartárs érdemeit lapunk augusztusi számában.

A választmány részvétének az ülés mai jegyzőkönyvében ad maradandó kifejezést. *Schichtancz* Ármín tagtársunknak pedig jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

b) A mai napon értesültünk régi tagtársunk: *Hahn* Adolf, pozsonyi tanító elhalálózásáról. A megboldogult érdemes tanító és évtizedeken keresztül egyesületünknek buzgó tagja volt.

A választmány részvétének az ül. mai jegyzőkönyvében ad maradandó kifejezést.

c) *Várad* Dávid, a ceglédi hitközségnek előjárója és intézményeinek nagy jótevője, egyesületünknek pártoló tagja, a nyár folyamán elhunyt. Az elnökség a megboldogultnak gyászoló családjához részvétiratot intézett, melyért az elhunytnek fia, dr. *Várad* Sámuel, ceglédi ügyvéd, mondott levélben köszönetet.

A választmány részvétének a mai ülés jegyzőkönyvében ad maradandó kifejezést.

d) Elnök kegyeletesen emlékszik meg néhai *Kuffler* Lipótról, egyesületünk jótevőjéről, halálának mai évfordulója alkalmából; intézkedett egyszersmind, hogy az alapítvány értelmében elvállalt szertartásos megemlékezés megtörténjék.

A választmány felállással ad kifejezést a megboldogult jótevő iránt érzett kegyeletének.

e) Elnök indítványára a választmány egyhangulag elhatározza, hogy a pesti izr. hitközség újonnan választott rabbijait: dr. *Fischer* Gyulát és dr. *Hevesi* Simont, úgyszintén a hitközség most választott igazgató-főtákarát: dr. *Weiszbürg* Gyulát átiratban üdvözli, melyet a választmány egy-egy küldöttsége fog nevezetteknek átadni.

f) Elnök a választmány nevében a jelenlevő *Csajági* Béla választmányi tagnak szívélyes üdvözetét fejezi ki leányának esküvője alkalmából; jelenti, hogy az esküvőn a választmány küldöttségileg, elnök vezetése alatt vett részt és ott az örömszülőknek: *Csajági* Bélának és *Deutsch* Jakabnak, a pesti izr. fiúárvaház nagyérdemű elnökének, mint a völegény gyámjának, üdvözlő iratokat nyújtott át.

Csajági Béla a választmány üdvözetét megköszöni.

g) Elnök a választmány által nyert felhatalmazás alapján a Gans Dávid-féle alapítványnak augusztus hóban esedékessé vált ez idei kamatjait: 33 K-t, *Gál* Simon Galgócson lakó nyugdíjas tanítónak adta ki.

h) A bács megyei fiókkör július hó 3-án, Zentán, az északkeleti fiókkör pedig július hó 4-én, Eperjesen tartotta ez idei körülését. Az utóbbin a központot *Csukási* Fülöp egyesületi alelnök képviselte.

Csukási Fülöp, utalva az Értesítőben megjelent jegyzőkönyvre, röviden jelentést tesz az eperjesi ülésen tett tapasztalatokról; meglelégedéssel konstatálja, hogy az ülés fényesen sikerült; a megjelent tanítóknak nagy száma, az Eperjes városa és az ottani hitközségek képviselőitében elhangzott üdvözlő beszédek, az érdekes és tartalmas felolvasások nagyban hozzájárultak az ülés magas színvonalának emeléséhez. A felolvasott és beterveztett értekezések kapcsán a körülés több rendbeli indítvánnyal foglalkozott, melyeket a választmány figyelmébe ajánl. Az ülés után a megjelent tanítószág az Eperjes város közepében a Vilechegyén épült Petőfi emlékhöz zarándokolt, hol *Fleischmanné*-Frank Julia eperjesi tanítógyönyörű ünnepi beszédet mondott. Mint örvendetes jelenséget felemlíti azon tapasztalatát, hogy a körülésen megjelent és a Kárpátok alján lakó tagtársaink élénken érdeklődnek az Üdülő-telep iránt és annak megvalósulását mielőbb óhajtják. Köszönettel emlékszik meg a fiókkör elnökségének és az eperjesi kartársaknak a rendezés körül kifejtett kiváló buzgalmáról, Eperjes város tanácsának és az eperjesi hitközségeknek előzékenységről és érdeklődéséről és a megjelent kartársaknak ügybuzgóságáról.

Jelentésével kapcsolatosan felemlíti, hogy a körülés után két sikerült kirándulást rendeztek, melyeknek egyikén ő maga is résztvett és ez alkalommal *Bártfa* fürdőigazgatóságánál küldöttségileg tisztelegvén, az ott fürdőző tagtársaink számára többféle jelentékeny engedményre nyert ígéretet a fürdőigazgatóságtól.

A választmány e jelentések kapcsán a következőket határozza:

Köszönetét fejezi ki a bácsmegyei körülés sikeres vezetéseért e kör érdemes elnökségének, a rendezés körül kifejtett buzgalmukért a zentai kartársaknak, úgyszintén főtisztelendő *Schweiger* Herman zentai főrabbinak és *Krausz* Adolf főkántornak az istentiszteleten való közreműködésükért, valamint a zentai hitközségnek szives vendéglátásáért. Köszönetét fejezi ki *Toch* Zsigmond bajai polg. isk. tanárnak és *Bodrogi* Ignác zentai igazgató-tanítónak érdekes felolvasásaikért és a *bajai, szentesi, halasi, zombori, bezdáni, mélykúti, ujvidéki, kulai, almási, moholi, adai és bácsföldvári* hitközségeknek a tanítóiknak megszavazott utiköltségért. Köszönetét fejezi ki *Lengyel* Manó nyugdíjas bajai tanítónak, a kör lelépett jegyzőjének, aki 12 éven át mint körjegyző nagy ügybuzgalommal fáradozott a kör sikeres működése érdekében.

A választmány köszönetét fejezi ki az Északkeleti fiókkör érdemes elnökségének a körülés sikeres vezetéseért, a rendezés körül kifejtett buzgalmukért az eperjesi kartársaknak, Eperjes város tanácsának és polgármesterének a városház dísztermének átengedéseért, az ottani izr. hitközségeknek és annak képviselőjében megjelent dr. *Rosenthal* Adolf úrnak a szives vendéglátásért és meleg érdeklődésért, köszönetet mond *Habermann* József eperjesi tagtársnak, *Zollner* Albert miskolci tagtársnak, *Gárdos* Mór sátoraljaujhelyi tagtársnak, *Székely* Adolf eperjesi tagtársnak tartalmas felolvasásukért, *Fleischmanné-Frank* Julia urnő eperjesi tanítónőnek gyönyörű alkalmi szónoklatáért és *Weisz* J. Lipót körjegyzőnek egyesületünk működését méltó módon ismertető jegyzői előterjesztéseért. Az *egri, hevesi, iglói, kurimai, löcsei, sátoraljaujhelyi status quo és orth., szendrői, szikszói, tokaji, ungvári* hitközségeknek pedig köszönetet szavaz a tanítóiknak adott utiköltségeikért.

A választmány jegyzőkönyvi köszönetet szavaz *Csukási* Fülöpnek, az eperjesi ülésen egyesületünk képviselőjében kifejtett ügybuzgalmáért.

A választmány az eperjesi ülésen benyújtott és tárgyalt indítványok közül a következőkkel foglalkozik:

1. A *Gárdos* Mór által benyújtott és az ifjúsági és tanítói könyvtárakra vonatkozó indítványokat az ez ügyben kiküldött bizottsághoz pártolólag teszi át.

2. A *Zollner* Albert által az V és VI. osztályok felállítására vonatkozó indítványokat elvileg helyesli és fogantatosításukat alkalmas időre halasztja.

3. A *Székely* Adolf által benyújtott és alapszabálymódosítást involváló indítványokat csak akkor fogja tárgyalni, ha alapszabályaink módosítása napirenden lesz.

4. Ugyanennek 7. számú indítványával, melynek értelmében a segélyezett tagtársaink neve, az eddigi tradícióval ellentétben, lapunkban kiteendő, a választmány csak akkor fog foglalkozni, ha e kérdésben az összes körök állást foglaltak.

5. A többi indítványokkal a választmány alkalmasabb időben fog foglalkozni.

i) *Stern* Ábrahám, a pesti izr. hitk. elemi és polg. iskola igazgatója, a vezetése alatt álló intézetben egyesületünk titkári hivatala számára alkalmas irodahelyiséget bocsátott rendelkezésünkre, melyet már át is vettünk.

A választmány *Stern Ábrahámnak* jegyzőkönyvi köszönetet szavaz; egyben tudomásul veszi, hogy az egyesület ingóságai e helyiségben elhelyeztettek, hogy a titkári hivatal naponta 6-7-ig hivatalos órát tart. De egyesületünk központi hivatala és a választmány ülésterme továbbra is a hitközség épületében (VII., *Sip-utca* 12. sz.) marad.

j) A pesti izr. hitk. fiúiskola tantestületének gyűjtéséből ez intézet igazgatója *Stern Ábrahám*, az „*Üdülő-telep*“ javára 40 koronát küldött.

A választmány ezt köszönettel veszi tudomásul.

k) A *nemesvidi takarékpénztár* „*Árvaház-alap*“-unk és „*Üdülő telep*“-ünk

javára 10—10 koronát adományozott, *Löbl Áron* marcali tagtársunk közvetítésével.

A választmány ezt köszönettel veszi tudomásul és úgy a nemesvidi lakarékpénztár igazgatóságának, valamint *Löbl Áron* tagtársunknak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

l) *Singer és Wolfner* könyvkereskedő cég ez évben is 50 koronát adományozott egy tanítógyermeknek adandó tanulmányi ösztöndíj céljából.

A választmány ezt köszönettel veszi tudomásul.

m) Néhai *Megyeri Krausz Lajos* hagyatéka felosztatván, a pesti izr. hitközség számvevősége értesít bennünket, hogy a hagyatékból egyesületünket illető 5000 korona és az „Árvaalap“-unknak járó 5000 korona pénztárába befolyt és javunkra elkönyveltetett.

Örvendetes tudomásul szolgál.

n) A bözödujfalui proselita hitközség azon kéréssel fordult egyesületünkhöz, hogy az új iskolaév elején magyarra fordított imakönyveket, zsoltárokat és „cicisz“-rojtokat küldjünk nekik. Az elnökség a kérésnek eleget tett.

A választmány ezt tudomásul veszi és az e célra kiadott összeget utólag jóváhagyja.

o) A „Ferenc József Tanítók Háza“-nál tett 3000 koronás alapítványunk ez idei kamatait 120 koronát a választmány az elnökség előterjesztésére kiutalványozza.

p) A veszprémi izr. iskola fenállásának 100. évfordulóját ünnepelte szeptember 24-én. Az elnökség e ritka és nevezetes ünnepség alkalmából egyesületünk nevében az ünneplő iskola igazgatójához főtisztelendő dr. *Hoffer Armin* főrabbihoz üdvözlő-iratot intézett. Lapunk októberi száma pedig a lefolyt ünnepélyről méltóan megemlékezik.

Örvendetes tudomásul szolgál.

4. Elnök elismerő szavakkal emlékezik meg az „*Országos izr. tanítóképző-intézet Volt Iskolatársak Egyesületé*“-nek üdvös működéséről, különösen pedig a jelen iskolaév elején a tanítóképző-intézet növendékei számára létesített internátusról, melynek mind a hat helyét tanítók gyermekeivel töltötte be ez ifju egyesület. Az elnökség különösen méltányolva azon körülményt, hogy a most alapított intézmény áldásaiban ez egyesület kartársak gyermekeit részesítette, ez internatus céljaira 100 korona segélyt indítványoz.

A választmány teljességében csatlakozik az elnökség előterjesztéséhez és az indítványt elfogadja, az intézmény létesítése felett érzett örömet felállással fejezi ki és *Stern* Ábrahám indítványára elhatározza, hogy az egyesületet átiratban üdvözli.

Csajági Béla, mint ezen egyesület elnöke, köszönetet mond a választmánynak.

5. A választmány a következő segélyeket szavazza meg: 5 rendes tagnak rendes betegsegélyképen összesen 270 koronát; 4 rendes tagnak rendkívüli segélyképen összesen 140 koronát; 3 esetben nem tagok özvegyeinek összesen 25 koronát. Utólagosan jóváhagyja az elnök által a nagy szünidő alatt sürgős esetben rendes tagnak adott 40 korona betegsegélyt, úgyszintén az elnök által az utolsó választmányi ülés óta 17 esetben állás nélküli tanítóknak (kik nem tagok) kiutalványozott összesen 74 koronát.

6. A választmány a következő új tagokat veszi fel:

a) *Braunfeld Mór* ungvári tanítót, 24 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül.

b) *Fleischer Ferenc* bajmoki tanítót, 24 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül.

c) *Grosz Henrik* makói tanítót, 23 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül.

d) *Rosenthal* Rezső mohácsi tanítót, 27 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül.

e) *Weisz* Antal szentendrei tanítót, 31 éves, 20 korona utánfizetés kötelezettsége mellett.

Fölvételi okmányait csakis a folyó évre járó 8 korona tagdíj lefizetése után kapják meg. Az utánfizetés pedig 3 éven belül, megfelelő részletekben teljesítendő.

7. *Györi* Adolf pénztáros beterjeszti az utolsó 3 hónapról szóló pénztári kimutatást, melyet a választmány tudomásul vesz.

8. *Csukási* Fülöp indítványára a választmány elhatározza, hogy a titkár ezentul külön indítvány-könyvet vezessen, melybe mindazon le nem tárgyalt indítványok nyilvántartassanak, melyeket közgyűlésen, körületeken vagy választmányi üléseken beterjesztettek, hogy azok sor szerint és alkalmas időben a központi választmány napirendjébe felvéttessenek.

II.

A központi választmány október hó 26-án ülést tartott, melyből a következőket jelentjük

Elnök: Kornfeld Gyula.

Jegyző: Hajnal Jakab.

Jelen voltak: Bárd Rezső, Döri S. Zsigmond, Györi Adolf, Kuttner Miksa, Reif Jakab, Rózsa Ede és Salamon Nátán.

Távollétüket kimentették: Adler Simon, Balla Bernát, dr. Braun Salamon, Csajági Béla, Csukási Fülöp, Lederer Ábrahám, Mendl Lajos, Müller Adolf, Ozer Zsigmond, Stern Ábrahám, Székely Lajos és Tolnai J. Béla.

1. Elnök megnyitván az ülést, felosztatja az 1905. szeptember 27-én tartott ülés jegyzőkönyvét, melyet a választmány hitelesít.

2. Elnök a következőket jelenti

a) *Somlyai József*, a Magyarországi Tanítók Országos Bizottságának elnöke, ki évek hosszú során át a tanítóság ügyeinek hű gondozója és lelkes szószólója volt, október hó folyamán elhalálozott; kegyeletos szavakkal emlékezik meg az elhunytnak a hazai tanítóság összeségének érdekében kifejtett működéséről.

A választmány a megboldogult *Somlyai József* elhalálozása által a hazai tanítóságot ért veszteség felett érzett részvétének jegyzőkönyvileg ad maradandó kifejezést és elhatározza, hogy a Magyarországi Tanítók Országos Bizottságához részvétiratot intéz.

b) *Sternthal Adolf*, egyesületünk régi pártoló tagja, felekezeti kultúris és humanitarius intézményeinek lelkes támogatója, a napokban elhunyt. A megboldogult özvegyéhez részvétiratot intéztünk.

A választmány részvétének jegyzőkönyvileg ad maradandó kifejezést.

c) Felosztatja a m. kir. belügyminiszteriumnak a felterjesztett *Wahrmann Mór*-féle alapítólevél módosítása tárgyában hozzánk intézett leiratát, mely szerint a miniszterium a többek közt annak feltüntetését kéri, hogy ezen 3000 koronás alapítványi tőke hol van gyümöleszőleg elhelyezve; a takarékpénztári könyvek számának, illetve az értékpapír címének, sor és sorozati számának megnevezését követeli.

A választmány elhatározza, hogy e belügyminiszteri rendelet értelmében fogja kiegészíteni a *Wahrmann Mór*-féle alapítványról szóló alapítólevelet.

d) Az egyesület pénzkészlete felszaporodván, a vezetőség felkérte a pesti izr. hitközség előjáróságát, hogy a nála elhelyezett tőkeösszegeből 13,000 koronáért értékpapírokat vásároljon. A pesti izr. hitközség előjárósága átiratban értesíti az elnökséget, hogy e megbízatásnak eleget téve, 10,000 korona névértékű 4°/_o-os pesti hazai első takarékpénztári egyes. záloglevelet és 3000 K. névértékű 4°/_o magyar korona járadékot vásárolt, mely utóbbi 3000 koronányi

értékpapírt, mint a *Wahrmann Mór*-féle alapítvány tőkéjét, külön letétként kezeli.

Örvendetes tudomásul szolgál.

e) Az „*Erzsébet*“ alapítvány ez évi kamataira a mult hóban közzétett pályázati hirdetés eredménytelen volt, amennyiben ezúttal folyamodó nem jelentkezett.

A választmány ezt tudomásul véve, elhatározza, hogy a jövő évben két 100—100 koronás kiházasítási segélydíjra fog az esedékesség idején pályázatot kiírni.

f) Az egyetemes hitoktatási tanterv ügyében a választmány határozata folytán szerkesztendő összefoglaló véleményes jelentés elkészült és annak egy példányát az Országos Bizottság elnökségéhez, főtisztelendő dr. *Kohn* Salamon főrabbi ur címére megküldöttük. Ugyaneselek küldjük e memorandum egy-egy példányát az Országos Bizottság minden tagjának, az izr. felekezeti iskoláknak, központi és vidéki választmányunk tagjainak és a tantervjavaslatot bíráló bizottság minden tagjának, valamint azon vidéki tagtársainknak, kik a tantervjavaslatot bíráló véleményes jelentést küldtek be hozzánk.

Tudomásul szolgál.

3. A választmány 1 rendes tagnak 6 heti betegsegély címén 60 koronát szavaz meg.

4. A választmány a következő új tagokat veszi fel:

a) *Fischer* Izsák tótraszlavicai áll. tanítót, 21 éve utánfizetés kötelezettsége nélkül.

b) *Nagel* Samu sebeskellemesi tanítót 40 éves, 56 korona utánfizetési kötelezettsége mellett alapszabályaink 9. §.-ának alkalmazása mellett, hogy t. i. csak 200 kor. özvegysegélyt biztosít, minthogy a 40-ik életévét már túlhaladta.

Az új tagok a felvételi okmányt azonban csak az 1905. évre járó 8 korona tagsági díj lefizetése után kapják meg.

5. A választmány egy régebbi határozat folytán kebeléből bizottságot küld ki, mely könyvkiadványainkkal azon szempontból fog foglalkozni, hogy mennyiben kell azokat — egy-egy újabb kiadás alkalmából — javítani, illetve módosítani. A bizottság tagjaiul a következőket választotta: *Bárd* Rezsőt, *Dőri* S. Zsigmondot, *Hajnal* Jakabot, *Kuttner* Miksát, *Mandl* Bernátot, *Schichtancz* Ármint és *Stern* Ábrahámot.

6. *Sipos* Lipót szarvasi tagtárs indítványt küldött be, hogy egyesületünk meglévő kiadványait egészítse ki történel. földrajz, számtan és természetrajzi tankönyvekkel.

A választmány tekintettel arra, hogy érvényben levő szerződésünk ezt nem engedi meg, az indítvánnyal most érdemlegesen nem foglalkozik, de elrendeli, hogy az az indítványkönyvbe bevezetessék azon célból, hogy a szerződés megújítása alkalmából tárgyalás alá kerüljön.

7. *Bárd* Rezső indítványt nyújt be, hogy rendes nőtagjaink jogai és kötelességei alapszabályainkban pontosan körülírva legyenek.

A választmány elhatározza, hogy ez indítvány az indítványkönyvbe felvétessék és az alapszabályrevízió alkalmával tárgyalás alá kerüljön.

Folyó évi október hónapban befolyt tagdíjak és gyűjtések kimutatása.

a) Pártoló tagdíj:

	kor.		kor.
Dr. Blau Lajos, Budapest	10.—	Fabri Henrik, Budapest...	10.—
Boschan Jakab, „	10.—	Izr. iskolaszék, B.-Gyarmat...	10.—
Chevra Kadisa, Miskolc...	10.—	Izr. tanítóképző, Budapest	10.—
Deutsch Jakab, Budapest	10.—	Dr. Klein József, Kassa.	10.—
Dr. Ernyeai Mór,	10.—	Dr. Simon József, Budapest	20.—

b) *Rendes tagok*

	1905-re kor.	hátr. kor.		1905-re kor.	hátr. kor.
Almási Albert, Galgóc ...	8.—	—.—	Rosner Mózes, Ungvár...	4.—	4.—
Barta Lajos, Nagykanizsa ...	8.—	—.—	Rosenthal Rezső, Mohács ...	4.—	—.—
Boros Aladár, Kassa	6.—	4.—	Reif Jakab, Budapest (1906.) ...	8.—	—.—
Barta Fülöp, Veszprém...	8.—	—.—	Salamon Nátán, Budapest...	8.—	—.—
Darvas Salamon, Óbecse	8.—	—.—	Solt Samu, Kunhegyes... ..	8.—	—.—
Erdélyi Sándor, Galgóc	8.—	—.—	Sipos Lipót, Szarvas ¹⁾	4.—	—.—
Fleischer Ferenc, Bajmok ...	8.—	—.—	Sipos Lipót, Szarvas ...	4.—	—.—
Grosz Ignác, Nyék (1906 07-re	16.—	—.—	Schlesinger Vilmos, Mosdos	8.—	—.—
Groszmann Ábrahám, Torda	8.—	—.—	Schlesinger Benő, Igló...	—.—	4.—
Győri Adolf, Budapest ...	8.—	—.—	Stark Ármin, Mohol... ..	8.—	—.—
Hermann Sámuel, Kéthely...	8.—	—.—	Stern Ábrahám, Budapest...	8.—	—.—
Herczeg Ármin, Budapest ...	—.—	6.—	Szabó Lipót, Nagyszécsény	4.—	4.—
Hevesi József, Jászárokszállás...	8.—	—.—	Vajda Miksa, Galgóc ...	8.—	—.—
Havas Henrik, Kiskőrös	4.—	—.—	Váradai József, Gyöngyös	4.—	—.—
Hollós Sámuel, Gálszécs	4.—	—.—	Weisz Dávid, Ónod ...	8.—	—.—
Klein Lipót, Vágújhely...	4.—	—.—	Dr. Weisz Miksa, Budapest	8.—	—.—
Österreicher Mór, Pápa	8.—	—.—			

Gyűjtés az árva-alapra.

	kor.
Lederer Ábrahám... ..	5.—
Sipos Lipót Szarvas, a III. és IV. osztály tanulóinak gyűjtése tanítójuk születésnapja alkalmából ¹⁾	7.—
Sipos Lipót gyűjtése, Szarvas ²⁾	5.—
Schönfeld Márk gyűjtése, Kapuvár ³⁾	5.—

Bárcagyűjtés.

	kor.
Barta Fülöp gyűjtése, Veszprém	6.—
Izr. Tantestület Baja, a beiratás alkalmával	27.30
Tauszk Ede Lugos	5.40

Gyűjtés az üdülő-telepre.

	kor.
Almási Albert Galgóc, II. részlet	2.—
Barta Fülöp Veszprém, II. részlet	2.—
Erdélyi Sándor „ II. részlet ...	2.—
Krausz Áron főrabbi gyűjtése, Igló ¹⁾	15.60
Lövy Mór Igló, gyűjtése a beiratások alkalmával	15.—
Salamon Nátán Budapest, II. részlet	2.—
Vajda Miksa Galgóc II. részlet... ..	2.—

Helyreigazítás. *Schusdek* Sándor nagybittsei tagtársunknak lapunk mult számában tévesen, részben hátraléknak kimutatott 8 koronája egészében az 1905. évre szóló tagdíj. — *Schönfeld* Márk tagtársunknak mult számunkban hátraléknak kimutatott 4 korona befizetése a folyó évre szól.

Budapest, 1905. október 27-én.

Győri Adolf,
pénztáros.

¹⁾ Már május 9-én beküldetett, de reklamáció folytán csak most érkezett.

²⁾ Ehhez hozzájárultak: *Déri* Erzsébet IV. oszt. tan. 3 kor. és *Grosz* Jenő III. oszt. tan. 2 kor. a vizsgán nyert jutalomból.

³⁾ Ehhez hozzájárultak: Kiránduláson tett adakozás 86 f. Purimkor és egyéb alkalmakkor adakoztak: *Abelesz* Bernát IV. o. t. 24 f., *Guttmann* Dávid IV. o. t. 34 f., *Günsberger* Miklós III. o. t. 22 f., *Deutsch* Ferenc IV. o. t. 26 f., *Kohn* Béla IV. o. t. 22 f., *Buxbaum* Sándor IV. o. t. 10 f., *Schönfeld* Leó III. o. t. 10 f., *Neumann* Gyula IV. o. t. 4 f., *Saly* Béla IV. o. t. 2 f., *Rosenberger* Mór III. o. t. 10 f., *Rosenberger* Dezső I. o. t. 10 f., *Sulzbeck* IV. o. t. 16 f., *Krausz* Jenő IV. o. t. 28 f., *Berkovics* Regina IV. o. t. 22 f. Régi könyvekért és a magam kiegészítése 1.74 kor. — Összesen 5 kor., mely már július 14-én érkezett.

⁴⁾ Az iglói ág. hitv. ev. főgymnásiumba járó izraelita tanulók által a „Szimehat-Thora“ ünnep alkalmával a Tóra előtt schenoderozott összeg kimutatása I. oszt. *Braun* Jenő 36,

Grasgrün Jenő 36, Kopper Ferenc 40, Polczer Arthur 36, Wolf Vilmos 36 fillér, II. oszt. Eichner Dezső 36, Freund Lajos 36, Goldstein Izidor 36, Kux Ödön 36, Silberstein Dezső 36 fillér, III. oszt. Braun Leó 36, Kirz Arthur 36, Kleinberger Jenő 36, Kornhäuser Miklós 36, Meisel Dezső 40 fillér, Pollák József 1 kor., Propper Aurél 40, Rauchwerger Lajos 36, Strausz Emil 36 fillér, IV. oszt. Goldmann Alfréd 36, Klein Oszkár 36 fillér, Rosenthal Béla 1 kor., V. oszt. Farkas Lajos 40 fillér, VI. oszt. Kux István 40, Propper Miklós 40 fillér, VII. oszt. Hegyi Jenő 2 kor., Kornhäuser Dezső 36 fillér, Rosenthal Miksa 1 kor., Toffler Lipót 40 fillér, VIII. oszt. Berger Árpád 60, Speiser Ernő 72 fillér. Összesen 15.60 korona.

Hahn Adolf.

F. évi szept. 25-én temettük el szeretett kartársunkat, Hahn Adolfot, ki mindössze három évig élvezhette a jól kiérdemelt nyugalmat. A megboldogult azok közé tartozott, kik, mint elsők hagyták el az Orsz. Izr. Képzőintézet falait. 1866-ban szerzett oklevelet. 1866—68-ig Kolozsvárt, majd 1868—71-ig Balassa-Gyarmaton működött. 1871-ben, tehát még ifjúságának teljében került a pozsonyi orth. izr. hitk. elemi iskolájához és 31 éven át, akadályokat nem ismerve, páratlan kitartással, lankadatlan buzgalommal szüntelen arra törekedett, hogy fölöttes hatóságainak becsülését, a szülők tiszteletét, kartársainak szeretetét és tanítványainak rajongó ragaszkodását a maga számára biztosítsa. Hogy mindezeket elérte, azt a megboldogult úgy működése alatt, mint az 1902-ben történt nyugalomba vonulása alkalmából rendezett ünnepségek keretében látta, hallotta, érezte.

Nyugdíjaztatása után valahányszor összejöttünk vele, mindig azt hangoztatta, hogy most megelevenednek lelki szeme előtt a viszontagságteljes múltnak emlékei, hogy most már tudatában van annak, hogy nem élt hiába, hogy a minisztertől nyert elismerő átirat is azt dokumentálja, hogy a kulturmissziót, melynek szolgálatába szegődött, becsülettel szolgálta, s hogy (és főleg ebben talált megnyugvást) hozzájárult munkájával a magyar nemzeti állam kiépítéséhez.

Hahn Adolf a szó legnemesebb értelmében önzetlen, az önmegtágadást életének zsinórmértékeül tekintő, puritán jellemű férfiú volt, ki bármikor kész volt kartársaiért sikra szállani, hogy érdekeket megvédelmezze, reputációjukat növelje, szilárdítsa. Hahn résztvett abban a harcban és küzdelemben, mely a tanítóságot közelebbről érdeklő é. az életrealitáság bélyegét magán hordozó ügyek megvalósítására irányult. Az elsők között szerepelt, mikor az Orsz. Izr. Tanítóegyesület, mikor a Pozsonyi Segélyegyesület megállapításáról volt szó.

Neve é. emléke mélyen be van vésve volt tanítványai lelkében meg lesz örökítve a pozsonyi egyesületek és azon intézetek történetében, melyek kötelességében egy emberöltőnél hosszabb ideig teljesítette kötelességét. Tanítványait vallásos szellemben nevelte és oktatta mindenkor azt hirdette, hogy minden embernek két legfontosabb kötelessége van a hazá szerete é. a vallásához való ragaszkodás.

Az elemi iskolán kívül mint hitoktató is működött évtizeden át; még pedig a felső kereskedelmi akadémián, az állami főreáliskolában és az Urbaner-féle magánintézetben.

Végtisztességén megjelentek az orth. izr. elemi isk. tantestülete az igazgató vezetése mellett, a III., IV. V.-ik fiúosztályok tanulói, a congr. hitk. iskola tantestülete, a kereskedelmi akadémia tanártestülete *Jónás* János igazgató vezetése mellett, az orth. hitk. képviselőtében *Gestetner* Lázár hitk. elnök, az orth. hitk. iskolaszék képviselőtében *Duschinszky* Frigyes elnök, azonkívül a helybeli zsidóság színe-java.

A gyászházban *Oesterreicher* Lázár, az orth. elemi iskola tanítója megható beszédben búcsúztatta el szeretett kartársunkat.

A temetőben a rabbiság részéről tisztelendő *Donáth* Sámuel rabbiülnök, a tanítók részéről pedig *Spitzer* Bernát mondtak gyönyörű búcsubeszédet, méltatva a megboldogult kartársnak bokros érdemeit és sikerekben gazdag munkás élete folyását. Nyugodjék békében!
Kohn Vilmos.

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Iskolai biblia. I. rész. A tóra vagy Mózes öt könyve. Józua. Birák. Szemelvényekkel és preparációkkal a tórából. Az orsz. izr. egyetemes tantervjavaslat főbb utasításai szerint a közép és polgári iskolák első osztálya számára írta *Dr. Fényes Mór.* Budapest, 1905. Singer és Wolfner. Ára 2 korona.

A buzgó és tevékeny szerzőnek szakszerűen és jeles pedagógiai érzéssel megírt tankönyvei sorozatában méltóan foglal helyet e könyve is. A zsidó vallás lényegét, alapelveit a szentírás foglalja magában; fejlődését az izraelita nép történelme mutatja be évezredes örömeiben, de még inkább súlyos bánatában; az imakönyvben pedig azt találjuk, hogy és miként öltöttek testet vallásunk alapfogalmai a közösségnek mindennapi életében. Szerző eddigi tankönyvei a zsidó nép történetét mutatták be az ifjuságnak nagy és markáns vonásokban; egy egész generáció nevelkedett már a szerző hirdette eszméken liturgiai és szoros értelmében vett vallástani tankönyvei által; a legfontosabbnak, a bibliának bemutatása utoljára maradt.

Maga a könyv két részre oszlik bibliai szöveg magyar fordítása jegyzetekkel és bibliai héber szöveg preparációkkal.

A fordítás úgy hűség, mint magyarság szempontjából nagyjában kifogástalan, némely helyt eltér a rendes megszokott fordítástól a szöveg érthetőségének előnyére.

Minden fejezet élén szerző ügyesen egy mondatba foglalta a fejezet tartalmát, valamint pontosan feltünteti a heti szakaszokat és az egyes könyvek végét is. A jegyzetek inkább a tanárnak szólnak, arra figyelmeztetik, hogy e bibliai helyhez magyarázatot kell fűznie, a hagyomány feldolgozása által becses homilétikai megjegyzéseket tartalmaznak, de tömör nyelvezetük folytán a tanár bővebb, részletesebb kifejtése nélkül nehezen érthetők.

A héber szemelvények tiszta, szép nyomásuak, tudtommal hibanélküliek; a preparáció fölmenti a tanárt az alól, hogy tanítványaival szótárt vagy fordítást írasson, amely körülmény eddig mód nélkül megterhelte az amugy is túlterhelt középiskolai ifjuságot. A preparáció csak a magyar helyes szórend megalkotását bizza a tanulóra, az együvé tartozó szókat kapcsoló jellel összefüzi. A legszükségesebb nyelvtani megjegyzések kísérik a szavak fordítását. Egy rövid, féloldalas precíz nyelvtani összefoglalással záródik ezen hasznos tankönyv.
Br.

Az Országos Izr. Tanítóképző-intézet értesítője a XLVIII. tanévről. 1904—1905. Közli: *Bánóczy József.* Budapest, 1905. Bizonyos megilletődéssel vesszük kezünkbe az izr. képzőintézet értesítőjét. Képzületünk visszavezet bennünket az iskolapadokba, a tantermekbe, abba az időbe, mikor annyit nyomorogtunk és éhezünk — és mégis oly jól éreztük magunkat. Mintha még most is ott járnánk a szűk folyosókon és ott szorongnánk az igazgató ajtaja előtt egy-egy leckét, néhány koronányi segílyt vagy ha csak egy pár népkonyhai tápjegyvet kérve. A multkor fent jártam az intézetben és szomorúan tapasztaltam, hogy a növendékek sorsa nemhogy megjavult volna, sőt meg is rosszabbodott. Az ipari és üzleti élet pangása, a fővárosban uralkodó drágaság a képezdészek megélhetését majdnem lehetetlenné teszi. Évről-évre fogy a magánleckék száma, a gazdag zsidó társadalom pedig sehogysen akarja meghallgatni a szegény zsidó preparandisták jajkiáltását. Az intézet Volt Iskolatársainak Egyesülete megpróbálkozik ugyan tőle telhetőleg a nyomor enyhítésével és már ezidén is egy internátust rendezett be, melyben hat képzőintézeti növendék, mindmegannyi tanítónak a fia, nyer szegényes bár, de teljes ellátást, ámde ez csak egy csepp a tengerben. Hiszen az intézetben legalább 80 olyan növendék van, kik az ilyen segítségre rászorulnának.

Az intézet ezidei történetéből kiemeljük, hogy az új tanterv itt már minden osztályban életbe lépett; ennek közzétételét a jövő évre igéri az értesítő. A növendékek száma az I. osztályban 31, a II.-ban 34, a III.-ban 33, a IV.-ben 44; összesen 142 volt. A képesítő vizsgálatokhoz dr. *Bacher Vilmos* volt miniszteri biztosul kiküldve. Képesítő vizsgálatot tett összesen 53 tanuló, k közül 4 kitűnő, 22 jeles,

24 jó, 3 elégséges oklevelet nyert; 1 pedig megbukott. Az ezidei képesítettekkel együtt az intézet fennállása óta 1092 zsidó tanítót adott már az országnak. A tanítói segélyegylet 1299·10 koronával szaporodott. Osztóndij 15 került kiosztásra, még pedig egy 360, öt 200, négy 160, egy 55 (az egyesületi Deutsch Henrik-féle alapból) és négy 50 koronás. A Kiss József-Önképzőkör négy alkalommal tartott díszgyűlést, azonkívül 2 pedagógiai szakülést és 19 felolvasó ülést. Az értesítő részletesen számol be azon ünnepélyről, melyet a tanártestület a nyugalomba vonult tanárok tiszteletére rendezett azon alkalomból, hogy arcképeiket leleplezték, s melyről annak idejében mi is megemlékeztünk. R.

Gyermektanulmányi feljegyzések. Irta: *Bartók Jakab*. Különlenyomat a losonci izr. iskola 1904—1905. évi értesítőjéből. Losonc, 1905. Érdekes megfigyeléseket a gyermeki életből tartalmaz a fentjelzett füzetecske. James *Sully*, angol tudós egy hasontartalmú műve birta rá szerzőt, hogy saját gyermekeit figyelje meg. Sok érdekes jelenséget jegyzett fel, melyekhez aztán nagyon talpraesett megjegyzéseket és következtetéseket fűz. Kár, hogy szerző nem tette megfigyelés tárgyává osztálya gyermekeit is. Amilyen éleslátást árul el a megfigyelésben, meg vagyunk róla győződve, hogy ott is sok érdekes és tanulságos dolgot észlelt volna. A füzet négy fejezetből áll, melyek a gyermek gondolkodását, félelmét, játékát és erkölcsét tárgyalják ilyen megfigyelések alapján. A tanulmány a losonci izr. iskola értesítőjében és mint különlenyomat is megjelent. R.

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

A lipótszentmiklósi iskola új épülete. Október hó 23-án vette át a lipótszentmiklósi izr. iskola tantestülete azt az új épületet, melyet a hitközség a Herz-féle alapítvány időközi kamataiból emelt. Ismeretes, hogy néhai *Herz Fülöp* 460,000 koronát kitevő vagyonát a lipótszentmiklósi hitközségre hagyományozta, hogy abból jótékonycélu intézményeket létesítsen. A hitközség vezető emberei 7 évig nem tudtak a pénz hovaforrítása ügyében megegyezésre jutni, míg végre e nyáron megállapodtak. Többek közt új iskolát építettek és nemrég leégett templomukat restaurálták. Azonkívül juttatnak az iskolának évi 4000 korona subvenciót is, a kamatok legnagyobb részével pedig egyéb hitközségi intézményeket istápolnak. Az új iskolaépület, melynek tervezetét *Baumhorn* Lipót budapesti építész készítette, szép, a higiénia és a modern pedagógia minden követelményének megfelelő egy emeletes épület, melynek magas földszintén egy sorban van a 4 tanterem, egy-egy kis mellékszárnyban pedig a tanítói-szoba és az iskolaszolga lakása. Az emeleten van a nagyterem, jobbról-balról pedig a kézimunkaterem, illetőleg az étkezőterem szegény gyermekek számára, azonkívül annak konyhája és a hitközség és chevra kadisa irodái.

Az új iskola nyilvános és ünnepélyes megnyitását a hitközség arra az időre halasztotta, midőn az új templom is elkészül, most csak egy háziünnepély keretében, melyen a hitközségi előjáróság, az iskolaszék, a tantestület és a növendékek vettek részt, adták át az épületet rendelkezésének. Az ünnepély istentisztelettel kezdődött, melyen *Schwalb Rubin* kántor a vezetése alatt álló férfikkal néhány zsoltárt adott elő, míg *Fischer Ignác* igazgató szép beszédben emlékezett meg az aktus jelentőségéről. Istentisztelet után a tanítók bevezették növendékeiket az osztályokba. — Üdvözljük derék lipótszentmiklósi kartársainkat ez alkalomból, kívánva, hogy az új épülethez is annyi érdem és siker emléke fűzze őket a jövőben, mint amennyi a régi épülethez a múltban!

Napközi otthon. A székesfőváros, mely már az utolsó években egynehány iskolájában napközi otthont létesített, melyek azonban mindig csak 3—4 téli hónapra álltak fenn és nagyobb részt inkább melegedők voltak, hol a szegény gyermeket ingyen ebéddel is ellátták, ez intézményt most állandósítani és szervezni kívánja. E célból felszólította a tantestületeket és igazgatókat, hogy erre vonatkozólag javaslataikat terjesszék be a tanügyi osztály nagyérdemű vezetőjéhez, dr. *Bárczy* István tanácsoshoz, ki a szükséghez képest a legtöbb elemi iskolához igazi napközi otthont akar szervezni. E dicséretes elhatározásban már évekkal előbb megelőzte a székesfőváros tanácsosát a pesti izr. hitközségi fiúiskola érdemes igazgatója, *Stern* Abra-

hám, ki már 1901-ben szervezte a vezetése alatt álló iskolával kapcsolatosan az első napközi otthont fővárosunkban és talán az egész országban. Ez a felette humánus intézmény azóta folyton fejlődik és ma már mintaszerű. Az idén szeptember 25-én nyílt meg 60 gyermekkel, kik három tanító felügyelete alatt állnak. A gyermekek azonkívül egy slöjd tanító vezetése mellett agyag-, papir- és famunkában gyakorolják magukat.

Lederer Ábrahám. Érdemes mesterünk az új Tantervről és az Utasításokról a „Néptanítók Lapja“ október hó 19-én megjelent 42. számában igen tanulságos és beható cikket írt, melyet t. tagtársainknak szives figyelmébe ajánlunk.

Hazafiság és nemzetköziség címén szép felolvasást tartott fiatal tagtársunk *Rózsa Ignác* székesfővárosi tanító a *Magyar Tanítók Otthonában* október 28-án. A felolvasó széles tudással és nagy körültekintéssel megírt értekezésében ezt a most napirenden levő kérdést kiemelni igyekezett a napi politika keretéből és tisztán tudományos alapon, szinte akadémikusan kifejtette, hogy tulajdonképen az állam, társadalom, tudomány, művészet, ipar és kereskedelem szintén nemzetközi alapon áll és hogy ez a nemzetköziség semmiben sem gátolja a hazafias szellem ápolását és terjedését. A jelenlevő nagyszámu tanítói közönség zajos tetszéssel honorálta a felolvasó érdekes fejtegetéseit.

Kitüntetés. Az eperjesi Széchényi Kör népnevelési szakválasztmánya *Bergstein* Jakab kecerpekléni kartársnak a magyar nyelv sikeres tanításáért 50 korona jutalmat ítelt oda, amelyet a sárosmegyei ált. népnevelők egyesülete október hó 16-án Eperjesen tartott nagygyűlésén adtak át a kitüntetettnek. — Ez a tevékeny egyesület ezen a gyűlésén pénztárosnak kartársunkat, *Fleischmann* Mór eperjesi tanítót választotta meg.

Nyugdíjazások. A vallás- és közoktatásügyi miniszter október hó folyamán a következő kartársakat hosszú, érdemes munkásság után nyugdíjazta: *Hamburger* Ignác abaujszántói állami tanítót, *Fleischmann* Izrael zsámbéki hitközségi tanítót, *Groszmann* Márton ujfehértói, *Horovitz* Mór sajószentpéteri és *Ehrenthal* Mór nagyszombati hitközségi tanítót. — Szívből kívánjuk, hogy sokáig élvezzék a jól megérdemelt nyugalmat!

VEGYESEK.

Figyelmeztetés! Egyesületünk tisztelt tagjait arra kérjük, hogy az esedékes tagsági díjakat a f. év végéig annál biztosabban beküldeni sziveskedjenek, minthogy ellenkező esetben kénytelenek volnánk nevüket a január havában kiadandó névsorból mellőzni.

Ismételten megjegyezzük, hogy mindazon esetben, midőn a befizetés cheque-lap által, de minden külön írásbeli megjegyzés nélkül történik, pénztárosunk a befizetett összeget tagdíjnak fogja elkönyvelni. Ha a befizetés azonban más célra vagy különböző címen történt, úgy kérjük, sziveskedjenek ezt a cheque-lapnak arra szánt helyére ráírni és ekkor egyuttal a cheque-lapra a postaszabályok értelmében egy 5 filléres bélyeget ragasztani. *Az elnökség.*

Somlyay József fővárosi igazgató-tanító, a magyarországi tanítóegyesületek szövetségét képező „Országos Bizottság“ elnöke, 56 éves korában meghalt. Az elhunytban érdemekben gazdag munkást és vezetőt veszített a magyarországi tanítóság. Negyedszázadon át vitt vezető szerepet a tanítói egyesületek mozgalmaiban. Már a 70-es években bátor szószólója volt a tanítók szabad és független társulásának, sürgette a szabad tanítói szövetség megalakítását. A „Magyarországi Tanítók Orsz. Bizottsága“ akkor még mint „Végrehajtó-Bizottság“ 1879-ben titkárává választotta. Később alelnöke lett a bizottságnak, majd 1901-ben elnöke. S ezzel elnyerte a tanítóság körében a legelső vezető szerepet. Az elhunyt nagy tevékenységet fejtett ki az utolsó évtizedben tartott egyetemes tanítói gyűlések szervezésében s a tavalyi rendkívül fontos VI. egyetemes tanítógyűlésnek elnöke is volt. Két éven át szerkesztette a „Népnevelők Lapját.“ A fővárosi népoktatásügy szolgálatában 35 évet töltött. Kiváló érdemei és képességei elismerésül, a főváros a „Mayer árvaház“ igazgatását bízta rá, s ebben a minőségében tevékeny

részt vett az árva- és szeretetházi tanítói szövetségnek megalakításában. A megalakult egyesület elnökéül választotta. Hosszabb ideig elnöke volt a „Budai Tanító-Egyesületnek“ is. A tanítói nyugdíjtörvény létrejötte után a kormány kinevezte az „Orsz. tanítói nyugdíj-bizottság“ tagjává, ahol az elemi iskolai tanítóságot képviselte. Temetése folyó hó 9 én, délután 3 órakor volt, amelyen a fővárosi tanítóság majdnem teljes számmal vett részt. A ravatalnál *Minke Béla* fővárosi igazgató poetikus beszédben méltatta az elhunytak nagy érdemeit.

Az Eötvös-alap elnöksége, mely folyton azon gondolkodik, hogy miképen javítson tagjai és az osztályok helyzetén, két új alkotást jelentett be a szeptember 23-iki választmányi ülésben. Az egyik a *tanítók szanatóriuma*, melynek megvalósításához hatalmas segítség az a 100.000 korona, melyet *Lukács György* közoktatási miniszter helyezett biztos kilátásba tüdővész tanítók szanatóriumi kezelésének céljaira. Hálás köszönet illeti ezért a minisztert, de *Halász Ferenc* miniszteri tanácsost is, aki hathatós támogatásával ezúttal is bebizonyította, hogy őszinte, igaz jóakarója a tanítóságnak.

Az *Eötvös-alap* második új alkotása a *temetkezési biztosítás* osztálya. Már évekkal ezelőtt több tanítóegyesület arra szólította fel az Eötvös-alap vezetőségét, hogy létesítsen az alap keretében temetkezési osztályt. Sajnálattal tapasztalták ugyanis a vidéki kartársak, hogy a családfő elhunytával a legtöbb tanító özvegye milyen súlyos anyagi zavarok közé jut; már a hosszas betegség is kimeríti a tanítócsalád anyagi erőit, a temetési költségek pedig nagy gondokat okoznak az özvegynek. Ámbár akkor az Eötvös-alap elnöksége, választmánya és közgyűlése is magáévá tette az eszmét, a megvalósulás sok akadályba ütközött. Végre sikerült az elnökségnek a „*Nemzeti*“ baleset-biztosító r. társasággal megállapodásra jutnia, mely a tanítókra nézve igen kedvező feltételeket biztosít. Alább közöljük a díjtáblázatot, melyből kartársaink megláthatják, hogy minden anyagi megerőlködés nélkül biztosíthatják családjuk számára ezen temetkezési segélyt, melyet nevezett biztosító társaság a kötvény megkötése után már egy évvel is kifizet, anélkül, hogy a jelentkezőket a felvételnél orvosi vizsgálatnak alávetné. Megjegyezzük azonban, hogy a legmasabb biztosított összeg 600 korona. A biztosításra jelentkezhetik minden tanító, ki nem tagja is az Eötvös-alapnak. Választmányunk szeptemberi ülésén *Csukási Fülöp* alelnök ismertette az Eötvös-alap ez új intézményét azon szempontból, hogy mi nem-e vehetnők ennek hasznát az özvegyi segélyösszeg ilyen módon való felemelése céljából. A választmány az ügy tanulmányozására egy *Csukási, Reif és Stern* tagtársakból álló bizottságot küldött ki.

Díjtáblázat.

Egyszáz korona biztosításáért fizetendő havi díjak.

Belépési kor	Díj K.	Belépési kor	Díj K.	Belépési kor	Díj K.
20	0.16	34	0.25	48	0.42
21	0.16	35	0.26	49	0.44
22	0.17	36	0.27	50	0.46
23	0.17	37	0.28	51	0.48
24	0.18	38	0.29	52	0.50
25	0.18	39	0.30	53	0.52
26	0.19	40	0.31	54	0.55
27	0.19	41	0.32	55	0.57
28	0.20	42	0.33	56	0.60
29	0.21	43	0.34	57	0.63
30	0.21	44	0.36	58	0.66
31	0.22	45	0.37	59	0.70
32	0.23	46	0.39	60	0.74
33	0.24	47	0.40		

Egyesületünk titkári hivatala. Értesítjük tagtársainkat, hogy egyesületünk titkári hivatala július hó 1-je óta a pesti izr. hitközség fiúiskolájának épületében, VII., Wesselényi-utca 44. szám alatt van, hol tagtársaink a hivatalos időben, naponta 6—7 óráig, egyesületi ügyekben készségesen kaphatnak felvilágosítást.

Hymen. Érdemes tagtársunknak, *Láng Ignác* szakesi tanítónak Aranka leányát november hó 5-én vezeti oltárhoz Sattler Rezső ur. — Gratulálunk!

Előfizetési felhívás. *Szerelmes zsoltárok* című könyvem fog megjelenni folyó év december közepén. *Mámor* című verses munkám után, a mámorok mámoráról: a szerelemről kell, hogy énekeljek. A hitetlenek és kufárok lelkét a zsoltárok térítik vissza a hithez, Istenhez. Én szerelmes zsoltárokkal szeretném visszatéríteni az embereket, Hozzád, Te legdrágább kincse az emberi szívnek: egyedül üdvözítő szent és nagy érzelem, világokat teremtő és világokat megváltó, örök és végtelen, kifürkészhetlen, megfejthetlen — mindenható Szerelem.

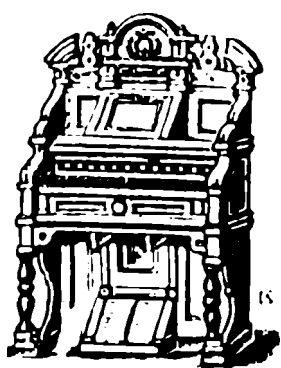
Gerő Attila.

A könyv ára két korona; szép kötésben 3 korona. Megjelenik december közepén. Előfizetési pénzek címre: Budapest, V., Tükör-utca 4. sz. alá küldhetők.

Megjelent új kiadásban *A zsidók története.* A biblia befejezésétől a mai korig. Különös tekintettel a magyar zsidók történetére. A középiskolák felső osztályai és a tanítóképzők számára. Irodalmi szemelvényekkel Dr. Kayserling M. könyve nyomán írták *Csukási Fülöp* és *Schön József*. II. javított kiadás. Kapható a kiadónál: *Singer és Wolfner* könyvkereskedésében, VI., Andrássy út 10. sz. Ára 2 korona 40 fillér. A kitűnő tankönyvet t. tagtársainknak ismételten melegen ajánljuk.

* **Der Wunderrabbi.** Dráma a hazánk északkeleti részén lakó zsidóság életről. Írta *Galgóci Ábrahám* galgóci tanító. Kapható a szerzőnél. Bolti ára bérmentve 2 korona. Tanítók 40% engedményt kapnak. Melegen ajánljuk olvasóinknak.

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz. Gyermekek- és életbiztosító-intézet Budapest VI. Teréz-körút 40–42. Alapított 1863. évben. Folyó év szeptember havában 1.164,500 K értékű biztosítási ajánlat nyújtatott be és 982,100 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 78 988 K 87 fillér fizettetett ki. 1905. január 1-től szeptember 31-éig bezárólag 11.406.900 K értékű biztosítási ajánlatot nyújtottak be és 9.568.800 K értékű új biztosítási kötvényt állítottak ki. Biztosított összegek fejében 652.221 K 82 fillért fizettek. Ezen intézet a gyermek és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

HARMÓNÍUMOK

mindkét rendszer szerint a legolcsóbban szállít:

PAJKR REZSŐ ÉS TÁRSA

Budapest, VIII. József-körút 15. szám.

Árjegyzék ingyen és bérmentve. Tanerőknek külön százalékedmény.

HIRDETMÉNY.

Ezennel közhírré tétetik, hogy miután a Magyar Királyi Pénzügyminiszterium ellenőrző közegei a Magy. Kir.

Szab. Osztálysorsjáték (XVII. sorsjáték) I. osztályára szóló sorsjegyeket felülvizsgálták, azok a főelárusítóknak árusítás végett kiadattak.

Az I. osztály huzása 1905. november hó 23. és 24-én tartatik meg. A huzások a Magyar királyi állami ellenőrző hatóság és királyi közjegyző jelenlétében, nyilvánosan történnek a Huzási teremben (IV., Eskü-tér, bejárat a Duna-utca felől). — Sorsjegyek a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték valamennyi árusítóinál kaphatók.

Budapest, 1905. évi október hó 29-én.

Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték igazgatósága.

Gróf Teleki.

Hazay.

Ajánlható cégek.

Weisz Salamon Budapest, Népszínház-
utca 25. Ajánlja nagy raktárát üveg, por-
cellán és lámpa árukban. Épületüveges.
Képrámák nagy választékban.

Müller Testvérek, Budapest. Vegyé-
szeti gyár. Tinta, tus és aquarell-festék
gyártmányaik a legjobbak.

Weisz Sándor Budapest, Ferenciek-
bazára 19. Jutányos áron készít elegáns
szabásu uri ruhákat. Angol és francia
ruhaszövet raktár.

ELSŐ MAGYAR ACÉLIRÓTOLL-,
TOLLSZÁR- ÉS INDIGÓ MÁSOLÓ PAPIRGYÁR

SCHULER JÓZSEF, BUDAPEST

Gyár: Iroda:
X. Gyömrői-út 61. — VI. Dálnok-utca 26.

Gyártmányai: Acélirótollak, toll-
szárak, iratkapcsok
rajzszegek; indigo- és színes másolópapírosok,
fényérzékeny másolópapírosok pozitív és
negatív eljáráshoz, rajzmásolópapírosok, olaj-
lapok, cerosin- és viaszpapírosok.

HORÁNSZKY JÁNOS

állat-präparator és tanszerkészítő

Budapest, Kossuth Lajos-utca 16.

Állatok, madarak tömése, valamint iskolák ré-
szére mindenféle állat, madár, növény és min-
den präparatori tanszerek nagy raktáramból
legolcsóbban kaphatók.

Az „ATHENAEUM” irod. és nyomdai r. t. kiadásában megjelentek:

JUHAY ANTAL VEZÉRKÖNYVEI.

A gyermek első tanítója. Ára 5 kor. | A harmadik osztály tanítója. Ára 5 kor.
A második osztály tanítója. Ára 5 kor. | A negyedik osztály tanítója. Ára 5 kor.

GYAKORLATI VEZÉRKÖNYVEK

AZ ELEMI ISKOLÁBAN KÖTELEZETT ÖSSZES TANTÁRGYAK TANÍTÁSÁRA
A MINISZTERI TANTERVHEZ ALKALMAZVA.

Ezen vezérkönyvek kiválóságát mi sem bizonyítja jobban, mint
az, hogy az egyes kötetek megjelenése alkalmával az összes tanügyi
szaklapok a legnagyobb elismerés hangján nyilatkoztak róluk. A leg-
régebben megjelent **első kötet** pedig immár a **negyedik kiadásban**
került ki a sajtó alól.

Juhay vezérkönyvei egyenkint is megrendelhetők a kiadónál,
valamint minden könyvkereskedésben.

Szemüveget

viselő közönséghez! Orvosi előírás szerint!

Szemüveg vagy csiptető

nikkelezett keret, finom üveggel 50 kr.

Nikkel-keret, kristályüveggel 80 kr.

Dublé aranykeret, kristályüveggel 1 frt.

A szemnek lelkiismeretes kipróbálása csakis szakületünkben lehetséges.

Nagy választék látszókban 2 frt
50 krtól, időjelzők 2 frttól, szoba- és
fürdőhőmérők 30 krtól, kipróbált
orvosi lázmérők 60 krtól.

CZIGLER és SCHLESINGER

látszerészek

Budapest, VII. Kerepesi - ut 36.

(a Klauzál utca sarkán).

Éder Antal Gyula

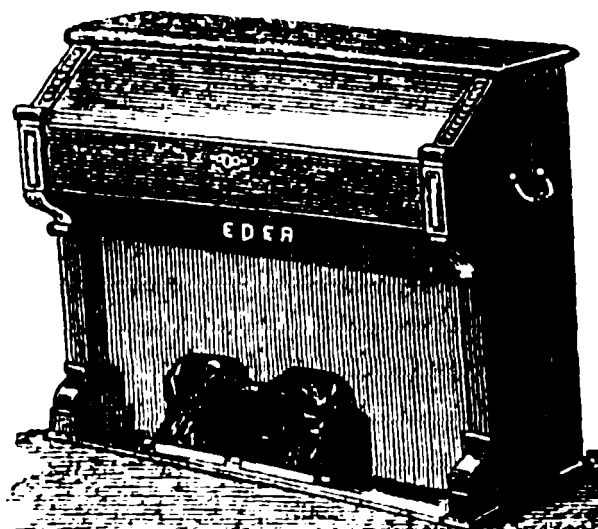
Budapest,

IV., Váci - utca 28. szám,

a városháztérnél.

Alapítva 1846.

Telefon 924.

Bel- és külföldi zongorák, pia-
ninók és harmoniumok nagy
raktára

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

Elsőrangú SINGER

(és karikahajós)

varró - gépeket

nagybani eredeti gyári árban 75
koronától feljebb, minden ár-

felemelés nélkül havi 8 és 10 kor. részletre
szállítunk 6 évi jótállással vidékre is bárhova.

Az egész világon
létező összes ke-
rékpárok ja-
vitását saját mű-
helyeinkben ol-
csón és szakérte-
lemmel csináljuk.

Kerékpárokat
mélyen leszállítva,
szigorúan az ere-
deti gyári árakon

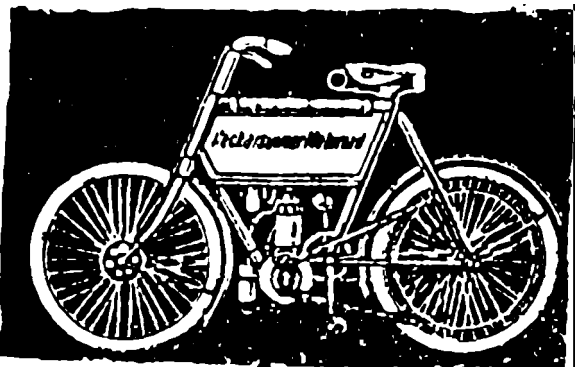
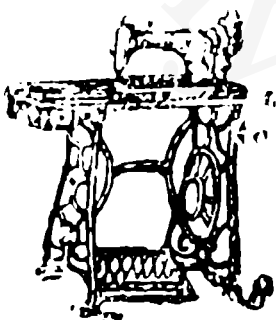
12 és 16 koronás részletekre adunk és
mindennemű kerékpáralkatrészeket (külső és
belső gummik, nyergek, csengők, pedálok, kor-
mányok, lámpák) Ausztria-Magyarországban
elért legnagyobb forgalmunk és így óriási véte-
leink folytán a gyáraknál rendkívül lenyomott
igen olcsó áraink következtében 30% árleszállí-
tással szállítunk vidékre is bárhová.

Láng Jakab és Fia varrógép és kerékpár
nagykereskedők.

Ausztria-Magyarország legnagyobb, legrégebbi
és legmegbízhatóbb kerékpár-raktára.

Budapest, József-körut 41. Flóközlet: Baross tér 4.

Nagy árjegyzék 700 képpel ingyen és bérmentve.

Pártoljuk a honi ipart!!

Az igaz magyar gazdasszony nem
küldi már ruháit külföldre tisztítás
és festés végett, mert

Beierl József

műfestő és vegytisztító

Budapest, VI. Király-utca 8.

az udvarban

a legjutányosabban és legponto-
sabban vegytisztít és fest bármilyen
uri és női szövet-, selyem-, bársony- és csipke-
ruhát. **Csipke- és szövetfüggönyök
tisztítása.** — Vidéki megrendelések gyorsan,
pontosan és jutányosan eszközöltetnek.

Főüzlet:

Budapest, VI. Király-utca 8.

az udvarban.

Gyűjtőtelep:

Budapest, IV. Múzeum-körut 31.

Ujpest, Kemény Gusztáv-utca.